

BIBLIOTECILE COMUNITĂȚII DIN BUCIUM-ȘASA (JUD. ALBA). RECUPERĂRI ARHIVISTICE

IOANA RUSTOIU
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

Libraries of the Communities from Bucium-Șasa (Alba County). Archival Retrieval ABSTRACT

Since 1892, on the initiative of the local priest from Bucium Șasa and members of the parochial and school committee, it was proposed to establish a library for the community. For its realisation, parties were organised, whose income obtained from selling tickets was to be used for "benefit of the parochial library". The initiative continued in the following year, in 1893 being preserved in the parochy holdings a "Protocol created on 29 January 1893, to establish a library for the moral development of the nation from Bucium-Șasa and its vicinity". The library was to contain literature books to offer lighter reading, other than the theological ones from the parochial library. Operational regulations of the library were adopted in 1893, its members supporting the new cultural institution by paying a fee, but also by paying a moderate amount of money for lending of each book. After the establishment of the Women's Reunion from Bucium-Șasa, the literature books for children were donated to it, the folk library preserving only titles whose topic presented interest to adult community from Bucium-Șasa. In the holdings of the Greek-Catholic parish Bucium Șasa at the Alba County Department of the National Archives, the regulations of this library, several reports of the librarians, but also the lists of books at different moments in the inventory of the library were preserved.

Cuvinte-cheie: bibliotecă, comunitate greco-catolică, regulament de funcționare, împrumut, lectură, inventare

Key words: library, Greek Catholic community, operational regulations, lend, reading, inventory

Despre biserica din Bucium-Șasa s-a scris extrem de puțin, atenția cercetătorilor fiind îndreptată mai mult spre lăcașul de cult vecin, din Bucium Izbita, ridicat în secolul al XVIII-lea, împodobit cu pictură și icoane de Dimitrie Mitrovici din București, Simion Silaghi din Abrud și Anton Simion din Cluj¹ și vizitat de episcopul Andrei Șaguna într-un moment de răscruce al comunității². Comuna Bucium, alcătuită din șase sate: Bucium-Sat, Bucium-Cerbu, Bucium Izbita, Bucium Muntari, Bucium-Poieni, Bucium-Șasa, a avut comunități omogene, legate de minerit, atașate confesional ortodoxiei, cu excepția celor din Bucium-Șasa, care erau greco-catolici. Personalități importante au locuit aici

¹ Cristache Panait 1984, p. 87; Porumb 1998, p. 195; Opreș, Bodea-Bonfert, Porumb 2001, p. 83; Porumb 2003, p. 134; Dumitran 2012, p. 157-158.

² Arestarea Ecaterinei Varga la 6 ianuarie 1847 (Abrudan 1928, p. 31-311, 313; Neamțu 2010, p. 13-19).

pentru o vreme sau doar au vizitat localitatea aflată în vecinătatea Detunatei, monument natural renumit în epocă spre care se îndreptau toți cei care poposeau în Abrud³. Vecinătatea cu orașul minier i-a adus pe cei din Bucium în apropierea evenimentelor de la 1848⁴. De asemenea, în timpul procesului memorandiștilor din 1894, 120 de locuitori din Bucium-Șasa au semnat adeziunea de susținere a celor condamnați⁵. În 1904, s-a desfășurat la Bucium-Șasa reuniunea Despărțământului Roșia Montană a învățătorilor din Arhidieceza de Alba Iulia și Făgăraș. Învățătorul local descria astfel comuna: adunarea s-a ținut „în romantica comună Bucium-Șasa, în apropierea căreia se află vestita stâncă de basalt Detunata, care are o vrednică păreche numai în columnele de basalt din peștera lui Fingal, de pe mica și stâncoasa insulă Staffa, aparținătoare Scoției. Comuna Bucium-Șasa e locuită de români gr[eco]-cat[olici], ea este ca și o insulă din oceanul cel mare de frați gr[eco] or[ientali]. În Bucium-Șasa este și un institut de bani numit Detunata, înființat la 1885, cu un capital de 60 mii coroane. Are o bisericuță frumoasă, care dispune de o avere de mai multe zeci de mii de coroane, din a căror interese se susține frumoasa școală, care are două puteri didactice în persoanele D-lor Ioan M. Munteanu și Cornelia Chirilă”⁶. La 11/24 ianuarie 1905, aflat în campanie electorală din partea Partidului Național Român, Alexandru Vaida-Voevod a ajuns în Bucium-Șasa, „unde era așteptat de lume foarte multă, care i-a făcut o primire superbă. Era un adevărat marș triumfal cortegiul de 30 de sănii. Lumea era în poartă și saluta cu foc pe candidatul național. Aici a susținut candidatul o frumoasă vorbire program poporului care a jurat să țină la steagul național”⁷. În același an, comunitatea a fost vizitată de Ștefan Cicio Pop, care a condus o adunare populară organizată ca o formă de protest împotriva legii electorale a Ungariei, toți cei prezenți votând

³ În 1900, membrii Societății pentru Fond de Teatru, întruniți la Abrud, au organizat o excursie la Detunata, cu o oprire în Bucium-Șasa. La poalele acesteia a ținut o cuvântare preotul greco-catolic Iosif Ciura, dar și președintele Societății de Teatru, Iosif Vulcan (*Familia*, Oradea, an XXXIII, nr. 32, 10/22 august 1897, p. 383). Despre locurile vizitate și despre oamenii locului relatează ziarul *Tribuna poporului* (Arad, an IV, nr. 134, 18/31 iulie 1900, p. 2): „Marți dimineața, un lung șir de trăsurile a ieșit la Detunata, ducând o societate foarte veselă. La Bucium, la poarta de triumf, li-a eșit înainte un banderiu de călăreți buciurmani, cel puțin o sută, cu panglici naționale, steagul românesc l-au confiscat gendarmii. Astfel a mers convoiul până la Bucium-Șasa, unde au descins la ospitalierele familiei David, Macaveiu, Ariton. După o odihnă de un pătrar de oară, toată societatea, dame și bărbați, s-au urcat călare și au apucat în sus spre Detunata. O cavalcadă care oferea priveliștea cea mai pitorească”.

⁴ Descrise de către preotul local Iosif Ciura, participant la revoluție (Ciura 1988, p. 164-166).

⁵ Pascu 1944, p. 18.

⁶ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an LXVII, nr. 90, 23 aprilie/6 mai 1904, p. 4.

⁷ *Libertatea*, Orăștie, an IV, nr. 4, 11/24 ianuarie 1905, p. 3.

pentru „vot de alegere universal, adecă fiecărui cetățean ajuns la vrâsta de 20 de ani, fără nici o altă restrângere”⁸.

Grija slujitorilor altarului bisericii din Bucium-Șasa față de arhiva parohiei, păstrată astăzi la Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale, unde au fost inventariate 600 de unități arhivistice, ne permite o valorificare a istoriei bisericii și, deopotrivă, a comunității greco-catolice, în primul rând prin numărul mare de inventare ale parohiei păstrate începând din anul 1855 și până în 1943. În aceste documente regăsim și cărțile care au alcătuit biblioteca parohială. Cu ajutorul lor, am putut reconstitui și povestea înființării bibliotecii din localitate, începând din anul 1893, dar și a unei donații particulare, biblioteca învățătorului local.

Despre constituirea bibliotecilor se discuta în epocă⁹, făcându-se distincție între bibliotecile școlare¹⁰, parohiale și tractuale (ale protopopiatelor)¹¹, dar, din lipsă de fonduri, lucrurile au trenat. Se căutau soluții financiare pentru susținerea acestor instituții culturale, dar și oameni dedicați constituirii lor.

La Bucium-Șasa, primul inventar al parohiei, alcătuit în 1855, amintește doar volumele utilizate în timpul liturghiilor (17 cărți, inclusiv *Biblia* de București, din 1688¹²). În inventarul din anul 1882, cărțile de cult sunt

⁸ *Unirea*, Blaj, an XV, nr. 42, 21 octombrie 1905, p. 351. Despre adunarea din Bucium-Șasa și prezența lui Ștefan Cicio-Pop, a lui Laurențiu Pop și a Anei Filip relatează și periodicul clujean *Răvașul* (Cluj, an III, nr. 42, 21 octombrie 1905, p. 171).

⁹ În 1862, revista *Amicul școlii* publică statutele *Societății Bisericești Literare a Teologilor Români din Viena*, care de la momentul constituirii – 1852 – își propusese și înființarea unei biblioteci naționale. În 1862, aceasta „număra peste 300 de cărți românești” (*Amicul școlii*, Sibiu, an III, nr. 18, 5 mai 1862, p. 141). Titlurile alese erau diverse: „[...] se voru procura pentru bibliotecă – încâtu voru ierta spesele și va fi cu potinția – pre lângă cele teologice, tote produsele literaturii naționale, de la timpurile cele mai vechie pana la cele mai noue, dar și fructurile literaturilor straine, cari ar versa lumina preste esistenția noastră [...]” (*Amicul școlii*, Sibiu, an III, nr. 19, 12 mai 1862, p. 152). Revista *Astrei, Transilvania*, publică în 1882 „O istorie a bibliotecilor populare” (în nr. 9-10 din 1-15 mai 1882, p. 75-76).

¹⁰ Vezi discursul lui Gavrilă Trifu „Lipsa și mediuloacele creării bibliotecilor poporale și școlare”, în *Cărțile sateanului român*, Gherla, nr. VII, iulie, 1880, p. 84. În 1886, prin liste de subscripție, s-a constituit biblioteca școlară din Vasicoiu-Baresci (comitatul Bihor) (*Biserica și școala*, Arad, an. XIII, nr. 8, 9 februarie/3 martie 1889, p. 63-64).

¹¹ *Unirea*, Blaj, an I, nr. 15, 11 aprilie 1891, p. 115.

¹² „a) Una lithurgia în 4 tipărită în Blasiu la Anul Domnului 1807; alta eară în 4 thipărită în Rimnicu la anul lunei 7276; b) Evangelia in folio, thipărită în București la Anul Dnului 1760; c) Apostolieru in folio, cărui folia 1 lipsesce; d) Molitvelnicu in 4 thipăritu în Blasiu la Anul Dnului 1815; e) Penticostariu in folio tipăritu în Rimnicu la anul lunei 7275; f) Anthologion (Mineiu) in folio, tipăritu în Mănasteriul Căldărușani la Anul Dnului 1766; g) Triodion, in folio, thipăritu în București la anul lunei 7277; h) Unu Octoicu mare in folio tipăritu în Buda la Anul Dnului 1811 și altu mediolociu în 4 thipăritu în Râmnicu la Anul Domnului 1763 și al 3-lea micu, în 8 thipăritu în Sabiiu la Dnului 1833; i) Una Cazania in folio, thipărită în Rimnicu la anul lunei 7256, alta a lui Petru Major în 4 thipărită în Buda la Anul Dnului 1809 și a 3^a a lui Ilie Mineatu in folio, thipărită în Bucuresci în anul lunei 7208; k) Unu Ciasoslovu în 8 thipăritu în Blasiu, cărui folia 1a lipsesce;

consemnate împreună cu câteva volume care vor constitui viitoarea bibliotecă parohială: „[...] două tomuri de *Cuventari basericesci* a[le] lui Michaile Nagy, tipărite la Lugoșiu la An. Dlui 1868 și 1873¹³, una a lui Sigismundu Popu, în Pesta, la A[nul] D[omnului] 1847 și una a lui Georg. Meteșiu în Sibiuu la A. D. 1870 tipărită; [...]”¹⁴ 40. *Istoria revelațiunii divine a Testamentului Vechiu și Nou* edată de Gavrilu Popu în Sibiiu la Anii Dlui 1866, 1869, 1872 și 1873¹⁵; 41. *Actele sinodali* în 2 tomuri de I. M. Moldovanu, în Blasiu, la A.D. 1869 și 1872 și *Conciliulu provinciale primu a lu provinciei basericesci gr. catol. Alba Iulia*, tipărită în Blasiu la Anulu Domnului 1882; 42. *Patru Siematisme archidiececane* tipărite în Blasiu la A. D. 1865, 1871, 1976 și 1880; 43. *Veterinariulu de casă*, edatu de Vasilie Cornea în Gherla, la A.D. 1877; [...]”¹⁶ 49. *Foaia Economulu* de A. Popu și *Foaia scolastică* de I. M. Moldovanu, edate în Blasiu, de la Anulu Dlui 1873 până la anulul 1881¹⁷; 51. *Procedura* edată de Dr. Ioan Rațiu în Blasiu, la A. Dlui 1875; 52. *Elemente din Constituțiunea patriei*, edate de G. Petrișioru în Blasiu la A.D. 1877; 53. *Manualu de procedură în cauzele mai merunte* edatu

m) Unu Catavasieru în 8 thipăritu la Blasiu, cărui folia 1a lipsesce; n) Protocolul ordinațiunelor în folio – 2 ianuarie; o) Protocolul matriculariu și due tomuri, unul in 4, de la anul 1820-1824, și altul in folio, de la 1824 până la timpul presente; p) Protocolul rationeloru Bisericeii locali in due tomuri, unul in 4, de la anul 1821-1845, și altul in folio, de la anul 1845 până la timpul de facie; q) Biblia tipărită în Bucuresti la Anul Domnului 1688 in folio” (ANSJA, fond *Parohia Greco-catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1855, f. 3^v).

¹³ O „invitare la prenumerațiune la cuventări besericesci” este inserată în ziarul *Albina* (Viena, an II, nr. 118, 22 octombrie/3 noiembrie 1867, p. 4). Autorul semnează ca „Michaile Nagy, canonicu, lectore și inspectore diecesanu alu scoaleloru”. Cărțile lui Mihail Nagy menționate în inventarul anulului 1882 în parohia Bucium-Șasa se aflau și în biblioteca Liceului Samuil Vulcan din Beiuș, unde acesta a funcționat ca profesor: „Mihail Nagy, *Cuvântări bisericești pe Dum[inica] Postului mare*, vol. I, 1868, vol. II, 1873” (*Observatorul cultural, social, religios*, Beiuș, an I, nr. 4, iunie 1928, p. 111).

¹⁴ Între ele au fost intercalate patru *Cazanii* tipărite la date diferite: „Una Cazania de Remnicu, la anulul lunei 7256, una a lui Petru Maior, în Buda, la an D[omnului] 1809, una a lui Ilie Mineatu, în Bucuresti, la an lum. 7208, una a lui Sam. Clain, în Sibiiu, la A.D. 1842, în 1751, 1809” (ANSJA, fond *Parohia Greco-catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1882, f. 5^v).

¹⁵ Cartea se găsea în 1874 în colecția bibliotecii *Astra*, dăruită de autorul ei, „Gavrilu Popu, protopopu în Clusiu” (*Transilvania*, Brașov, an VI, nr. 13, 1 iulie 1873, p. 154; *Transilvania*, Brașov, an VII, nr. 17-18, 15 septembrie 1874, p. 204).

¹⁶ De la poziția 44 până la poziția 48, sunt enumerate registrele care vor alcătui ulterior arhiva parohială: „44. Protocolele oficiului parohial în 2 tomuri împreună cu Cerculariele metropolitane și Consistoriale de la anulul 1839 până la ziua presentă; 45. 9 fasciculi înregistratură adeca pe anii 1874, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881 și 1882; 46. Matricula botesașiloru, cununașiloru și morșiloru în trei tomuri, dedusă de la Anul Dlui 1820 până la ziua presentă; 47. Protocolul decisiuniloru curatoriali și alu rațiuniloru bisericeii locale în 2 tomuri dedusu de la A.D: 1821 până la ziua presentă; 48. *Foaia administrativă* edată de dr. Ioan Bobu în Blasiu la A.D. 1867” (ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1882, f. 6^v).

¹⁷ La poziția 60 au fost înregistrate foi de depunere și chitanțe ale bisericii: „Două libele despre 6000 floreni v.a. clocați la *Albina* în Sibiiu și alte hrisove despre averea bisericeii și a școalei locale cu daturi diverse” (*loc. cit.*).

de Iosifu Popu în Brașiovu, la Anulu Dlui 1878 și *Legea comunală*, de același, din 1881; 54. Broșura *Ecuivalentulu* edată de Georg Popu în Blasiu, la A.D. 1881; 55. *Economia morală* edată de Ștefanu Popu în Blasiu, la An Dlui 1881; 56. *Istoria universală a basericei*, edată de dr. Al. Grama în Blasiu, la A.D. 1881¹⁸.

Titlurilor din 1883 li se adaugă în 1885 o *Istorie a Bisericei Române Unite cu Roma*, tipărită „la anulu 1884, în Blasiu”, o ediție datorată lui Alexandru Grama¹⁹. În registrul de cheltuieli, preotul consemnase că s-au cheltuit doi florini pentru achiziționarea unei *Istorie a Precuratei Fecioare Maria din Lourdes*, carte care nu a fost înregistrată în inventarul parohial²⁰, dar și 65 creițari „pentru broșura decreteloru Conciliulu provincialu II”²¹. În 1886, jurnalul de casă înregistrează cheltuirea din banii bisericii a unei sume mici, 1 florin și 10 creițari, pentru „Șiematismulu archidiecesan din 1886”²², iar 85 de creițari pentru „decretele Conciliulu provincialu I”²³. Inventarul anului 1888 menționează separat titlurile care alcătuiesc biblioteca parohială, altele decât cele ale bibliotecii școlare, notându-se într-o altă rubrică conținutul „arhivei parohiei” și specificându-se că aici a fost inclusă și arhiva școlii: „*Istoria revelatiunei divine a Testamentulu Vechiu și Nou* (2 fl.), *Actele sinodali în 2 tomuri* (1 fl.), *Conciliulu provincialu I și II* (1 fl.), cinci șiematisme archidiecesane (1 fl.), unu *Veterinariu de casă* (50 cr.), *Foaia administrativă* (30 cr.), *Foaia Economul* (30 cr.), *Procedura matrimonială* (2 fl. 50 cr.), *Elemente din Constituțiunea patriei* (15 cr.), Broșura de ecivalent (10 cr.), *Economia rurală* (40 cr.), *Istoria universală a Bisericei* (3 fl.), *Istoria basericească română unită* (1 fl.), *Foaia basericească* (1 fl.)”²⁴.

¹⁸ *Loc. cit.*, f. 5^v-6^r. Aceleași cărți sunt consemnate și în inventarul din 1883 (ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1883, f. 6^r).

¹⁹ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1885, f. 4^r.

²⁰ Despre una dintre edițiile acestei cărți aflăm din paginile ziarului *Familia* din 1897: „A apărut în traducere românească *Madona din Lourdes* sau *Cine are drept?* De dr. Ioan Ackerl. Opșorul cuprinde în sine descrierea minunilor evului nostru, care se întâmplă zilnic la peștera Missabielle de lângă orașul Lourdes (Francia); totodată, este și istoria arătărilor Maicei S. Precurate la cari a fost învrednicită de opt ori o copilă cu numele Bernadette Soubirous, fiica unui morar sărac. Opșorul acesta până acum este tradus în patru limbi europene, fiind tipărit în 750.000 exemplare, și pretutindenea unde a străbătut este primit cu bucurie. Traducerea românească este o broșură în format 8° mic, având 168 pagini tipărite și 5 ilustrațiuni. Prețul este numai 6 cruceri un exemplar. Comandele au să se facă la Tipografia diecesană din Laurin (Györ) (*Familia*, Oradea, an XXXIII, nr. 32, 10/22 august 1897, p. 383). Traducătorul cărții a fost Petre Cupcea (*Foaia literară*, Oradea, an I, nr. 19, 10/22 august 1897, p. 151). Un exemplar a ajuns în biblioteca Muzeulu Național al Unirii din Alba Iulia (inv. nr. 6845), dar a fost epurat după 1945.

²¹ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1885, f. 2^r.

²² ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1886, f. 2^r. A fost menționat și în inventarul bisericii din 1886 (*loc. cit.*, f. 6^r).

²³ *Loc. cit.*, f. 2^v.

²⁴ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1886, f. 2^r-3^r.

În martie 1888, Ioan Vancea, mitropolitul greco-catolic, a trimis în parohii o circulară prin care anunța că ministrul cultelor a interzis „procurarea pentru bibliotecile scolastice populare și citirea fabulelor arabe *Una mia și una de nopți*”²⁵, pentru ca, în ianuarie 1889, să facă recomandări pentru achiziționarea unei cărți: Valeriu Florin, *Învățătorul din Meresci, istorioară instructivă pentru popor și tinerime*, având ca subiect „pomăritul”²⁶. În februarie același an, este consemnată, într-o circulară semnată de mitropolit, cartea lui George Moianu, învățător la școala centrală de fete din Brașov, intitulată *Lucrulu în școală. Încercări și propuneri*”, care costa „45 de cruceri”²⁷.

Inventarul bisericii din 1890 menține delimitarea titlurilor din biblioteca parohială, școlară și documentele din arhiva bisericii²⁸. În *Jurnalul de casă* al anului 1891, pe lista de *Erogațiuni* (cheltuieli), este consemnată cheltuirea a 4 florini „pentru patru tomuri din predicile lui Gavrilă Popu”²⁹, 3 fl. 5 cr. pentru „abonamentu la *Unirea* pe 1ma jumătate a anului 1892”, dar și 1 fl. 45 cr. pentru *Instituțiunea practică de cauzele matrimoniale* a lui Iuliu Simion, editată la Gherla³⁰. În inventarul bisericii din acel an, predicile lui Gavrilă Pop sunt consemnate printre cărțile de cult folosite în timpul slujbelor, alături de „șiasă tomuri din cuventări bisericesci”³¹. Formularea e lacunară, nu mai sunt menționați autorii cărților, ele sunt în schimb „prețuite”, valorile variind între 50 creițari și 2 florini.

Din 1892, la inițiativa preotului local și a membrilor comitetului parohial și școlar, s-a propus înființarea unei biblioteci destinate comunității. Pentru realizarea acesteia erau necesare fonduri, astfel încât, în 1892, în prima și în a doua zi a Paștilor, la Bucium-Șasa s-au organizat două petreceri, al căror venit obținut din vânzarea biletelor urma să fie folosit „în favorul înființândei biblioteci parohiale”. Epitropul bisericii semnează, la 29 aprilie 1892, o chitanță prin care certifică cheltuirea a 62 de florini din suma adunată, 60 de florini, constituind plata muzicanților, iar doi florini – „taxa de concesiune a petrecerei”³².

Inițiativa a continuat în anul următor, din 1893 păstrându-se în fondul parohiei un „Protocolu susceput în 29 ianuar 1893, în cauza înființării unei biblioteci în scopul nutririi morale a poporului din Bucium-Șasa și jur”. În bibliotecă trebuiau să se regăsească cărți de literatură care să ofere lecturi mai

²⁵ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 2/1888, f. 23.

²⁶ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 2/1889, f. 17.

²⁷ *Loc. cit.*, f. 31^v. Niciuna nu a ajuns în inventarul parohiei din Bucium-Șasa.

²⁸ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1890, f. 6^v-7^r.

²⁹ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1891, f. 2^r.

³⁰ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1891, f. 2^v. Un exemplar al acestui volum s-a aflat în biblioteca Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia (inv. 9726). Cartea a fost tipărită la Gherla, la tipografia Aurora. După 1945, volumul a fost epurat.

³¹ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1891, f. 5^v.

³² ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 2/1891-1898, f. 2.

ușoare, altele decât cele teologice aflate în biblioteca parohială. În protocolul întâlnirii din ianuarie, s-a consemnat că au fost cumpărate cărți „prin plenipotențialul on. domnu Iovu Băbuțiu”. Titlurile lor au fost notate într-un registru, „cari cărți din partea inițiatorilor se oferă comunei bisericești gr. cat. din Bucium Șiasa ca basă unei înființându bibliotecii sub titlul *Biblioteca greco-catolică Bucium Șiasa*”. Comitetul parohial este cel care „primește cu mulțumită ofertul făcut de inițiatorii mărinimoși”. S-a solicitat atunci un raport al casierului referitor la „resultatul încuassărilor și eventualminte cumpărării de cărți efeptuite până aici”³³. Biblioteca a început cu un fond de 138 fl. 79 cr., din care s-au cheltuit: „1. Pentru procurarea cărților [...] 60 fl. 64 cr. v.a.; 2. Pentru procurarea unui dulapu și vectura lui, 20 fl. v.a., ear ceilalți, în sumă de 62 fl. val. austr., s-au spesat pentru musică etc., făcute cu ocașiunea arangierei petrekeriloru în favorulu sus menționatu”³⁴. În cadrul acestei ședințe s-a propus un proiect de regulament de funcționare a bibliotecii, care, supus votului, a fost acceptat cu unanimitate; de asemenea, s-a ales „personalul administrativ al bibliotecii”. Președinte a fost ales preotul Iosif Ciura, bibliotecar – învățătorul Ioan Munteanu, iar casier – Iovu Băbuțiu; controlor era cantorul Alexandru Macavei. În cadrul ședinței de la 29 ianuarie 1893, s-a ales și o „comisiune censurătoare” constituită din Ioan Macavei (curatorul primar al bisericii), primarul Ioan G. Macavei, Alexandru David („al lui Culiță”) și Ioan Macavei („al lui Avironu”)³⁵. Pentru a spori fondul bibliotecii, s-a organizat o colectă ad-hoc, în care s-au strâns încă 16 florini.

Statutul bibliotecii avea 25 de articole. Era stabilită denumirea acesteia: „Biblioteca Poporală a Parochiei Gr.-Cat. din B. Șiasa”, fondurile care-i asigurau funcționarea: taxele membrilor, veniturile obținute din petrekerile locale, colecte și donații în bani sau în cărți. Biblioteca nu se dorea a fi doar în serviciul celor care rezidau în localitate, ci și al celor din exteriorul acesteia, căci a fost deschisă pentru „toți câți sciu scrie și ceti nu numai din Parochia Gr.-Cat din B. Șiasa, ci și din afară de ea” (§3). Membrii acesteia plăteau taxe în funcție de statutul pe care îl aveau: fondatori sau ajutători, același statut stabilindu-le și rolul în luarea deciziilor referitoare la funcționarea bibliotecii. Fondul era administrat de un președinte (parohul local), un bibliotecar (era preferat învățătorul) și un casier, activitatea acestora fiind supravizată de un controlor (cei doi fiind aleși dintre cei care alcătuiau și comitetul parohial ce avea în administrare averea bisericii). Statutul insista asupra alcătuirii unui inventar și ținerea unei evidențe clare a cărților, pentru identificarea lor precisă, iar cititorilor le reveneau o serie de obligații, necesare pentru o conservare îndelungată a volumelor. Programul de împrumut era limitat la o zi pe săptămână și la un singur titlu, care trebuia

³³ *Loc. cit.*

³⁴ *Loc. cit.*, f. 4^v.

³⁵ *Loc. cit.*, f. 4^r.

returnat după 30 de zile, întârzierile fiind sancționate prin plățirea unei taxe de 5 creșteri pentru fiecare zi de depășire a termenului. Deteriorarea cărții era taxată suplimentar față de suma plătită pentru împrumut. Ultimul articol al statutului menționa sediul bibliotecii: casa parohială³⁶.

La sfârșitul protocolului a fost atașată o listă cu cei 20 de membri implicați în organizarea bibliotecii, dar și catalogul cărților din bibliotecă³⁷.

La inițiativa unor personalități locale, fondul bibliotecii a crescut ușor. „20 exemplare parte fascicule, parte opuri române” fuseseră donate de avocatul din Abrud, Vasile Fodor, căruia noul comitet ales al bibliotecii îi mulțumea³⁸. În august 1893, Șandru Gligor a primit de la casierul bibliotecii doi florini pentru „vectura dulapului bibliotecii dein Abrud-satu până în B. Șiesa”³⁹, cărțile puteau fi astfel ușor de găsit și păstrate în condiții bune.

Încercând o identificare a editurilor cărților din biblioteca parohiei, pe baza unei liste din 1896, observăm că majoritatea acestora sunt cărți tipărite în București. Despre tipărirea lor au aflat cei care le-au cumpărat din librăriile din orașele provinciei, ele fiind semnalate în ziarele și revistele românești sub titlul „Bibliografie”⁴⁰. În 1886, revista *Transilvania* a publicat o lungă listă a publicațiilor Academiei Române, care își desfășura produsele în „librăriile Socecu&Co, București; Frații Șaraga, Iași; Otto Harrassowitz, Leipzig; W Kraft, Sibiu, Gerold &Co, Viena”⁴¹.

Biblioteca populară va funcționa separat de cea consemnată ca „parohială” în inventarul bisericii. Un proces-verbal din aprilie 1894 anunța completarea veniturilor bibliotecii cu 15 florini proveniți din taxele membrilor, de asemenea, alți 10 florini au intrat de la petrecerea organizată după Paștile aceluși an⁴². În fondul bibliotecii au intrat cărți „procurate de la librăria N. Ciurcu din Brașov, 30 opuri, tote legate; M. On. Domn Iosif Ciura a donat 31 opuri, parte fascicule de ziare, parte opuri. Dlu V. Fodor a donat 23 opuri, dlu Ioan Cioica – 9 (nouă) opuri, Societatea Petru Maior – unu opu: *Istoria pentru*

³⁶ SJAAN, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, dos. 1/1891-1898, f. 10-11 (vezi transcrierea integrală a statutului bibliotecii la **Anexe**).

³⁷ *Loc. cit.*, f. 6-9 (vezi **Anexe**). Regulamentul era inspirat din cel al bibliotecii *Astra*, care anunța în 1863 cumpărarea de cărți noi și numirea unei comisii alcătuite dintr-un președinte și trei membri care „să se consulte asupra cărților romanesci mai de mare pretiu și mai de neapărată necesitate, ce ar fi de a se câștiga pentru biblioteca Asociațiunii” (*Protocolul Adunării generale a Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Romanu ținută în 7 și 8 Septembrie s.n. în Opidulu Blasiu*, Sibiu, 1863, p. 60).

³⁸ SJAAN, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, dos. 2/1891-1898, f. 5^r.

³⁹ *Loc. cit.*, f. 13.

⁴⁰ Și în inventarul școlii se consemnează prezența, în 1885, a unui „Atlasu de istoria naturală dein București” (SJAAN, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1885, f. 4^r).

⁴¹ *Transilvania*, Sibiu, an XVII, nr. 23-24, 1-15 decembrie 1886, p. 203-204.

⁴² SJAAN, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 2/1891-1898, f. 14^r.

începutul românilor în Dacia. Suma totală a cărților aflătoare în bibliotecă este de 94, plus *Pregătirea la moarte* donată în decursul a.c. 1894 de dlu Iovu Băbuțiu, suma 95⁴³. Cu această ocazie, s-a decis ca banii rămași în fondul bibliotecii să se folosească pentru cumpărarea de noi cărți „în special literatură populară”, judele Ioan Macavei promițând donarea volumelor lui Vasile Alecsandri⁴⁴. S-a aprobat, de asemenea, înscrierea a 13 membri noi, care și-au plătit atunci taxele – „14 florini cu totul”⁴⁵. Erau progrese evidente, proiectul înaintase, doar cititorii se dovedesc mai lipsiți de zel, bibliotecarul, învățătorul Ioan Muntean, recunoscând sincer, în raportul său: „Cu privire la scoaterea cărților trebuie să mărturisesc aci publice căci foarte puțină interesare s-a arătat spre cetire din partea o[noraților] membri”⁴⁶.

Volumele acestei biblioteci rămân separate de cele consemnate în inventarele bisericii ca aparținând bibliotecii parohiale, în fondul căreia, la sfârșitul anului 1893, mai apare în plus „*Istoria lui Foțiu*, în valoare de 4 fl. 64 cr.”⁴⁷, restul cărților fiind cele enumerate în 1891. *Istoria lui Foțiu* a fost tradusă de Vasile Lucaciu, iar apariția ei a fost anunțată de tipografia Michail Molnár din Baia Mare la 1 februarie 1893, printr-o foaie volantă distribuită parohiilor din Transilvania: „Avem plăcere a Vă aduce la cunoștință că frumosul op *Istoria lui Foțiu* de dr. Vasile Lucaciu, preste câteva zile, va eși de sub tipar și se va espeda pe la jumătatea acestei luni. De cumva doriți ca opul să-l trimitem legat, în legătură frumoasă și tare, cu călcâiu de pele, binevoiiți cu reîntoarcerea poștei a ne face cunoscut, atunci opul va costa cu 1 fl. 20 cr. mai mult, total: 4 fl. 20 cr., și se va trimite pe lângă rambursă poștală. Baia Mare, Nagybánya 1 februarie 1893. Cu toată stima: Tipografia Michail Molnár”. Pe acest anunț, preotul Iosif Ciura a notat: „Pentru atare trimitere, am trimisu Carte poștală respectivului în 11. II. 1893, I. Ciura”. Cartea poștală îl costase 44 de cruceri⁴⁸. *Istoria lui Foțiu* va fi consemnată și în celelalte inventare printre cărțile aflate în biblioteca parohială, care creștea și ea, separat de cea populară⁴⁹.

În 1895, *Jurnalul de casă* al parohiei înregistrează la rubrica de cheltuieli: „Pentru *catechismul* lui Deharbe, tomul al II-lea, 1 fl. 70 cr., pentru *tipiculu preoțiescu*, 70 cr”⁵⁰, primul volum regăsindu-se ulterior în inventarul școlii. „6 tomuri de cuvântări bisericești” și „patru tomuri din predicile lui Grigorie Popu”

⁴³ *Loc. cit.*, f. 14^v.

⁴⁴ *Loc. cit.*

⁴⁵ *Loc. cit.*, f. 15.

⁴⁶ *Loc. cit.*, f. 16.

⁴⁷ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1893, f. 5^v.

⁴⁸ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1893, f. 12.

⁴⁹ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1895, f. 5^v.

⁵⁰ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1895, f. 2^v. Volumele s-au epuizat repede, din 1910 editându-se din nou, într-o ediție îngrijită de Vasile Moldovan (*Unirea*, Blaj, an XXV, nr. 28, 20 martie 1915, p. 2).

au fost consemnate printre cărțile aflate în biserică. Lista titlurilor din biblioteca parohială este completată de *Ierarhia bisericească* a lui Ioan Boroș⁵¹. Acest volum a fost editat în 1893, consistoriul greco-catolic din Blaj, prin adresa de la 31 ianuarie, invitând preoții să îl cumpere. Cartea nu a avut însă succes, în noiembrie 1896, un circular semnat de mitropolitul Victor Mihaly de Apșa reiterează îndemnul de a se cumpăra: „Cu circulariul de dto 31 ianuarie 1893 nr. 380 acestu Consistoriu a recomandat cu toată căldura Veneratului Cleru archidieceșanului opulu intitulatu: *Ierarhia bisericească sau esplicarea ceremonielor sacre ale chirotoniei gradelor ierarchice* scrisu de Multonoratulu Joan Borosiu, parochu gr.-cat în Zabrá (p. u. Temes-Hidegkut). După cum aflămu că din Archidieceșana noastră s-au prenumeratu numai 19 preoți la opulu citatu și după ce autoriulu mai are la dispușetiune încă 250 esemplarie și nici șpesele de tipariu nu i s-au acoperitu, ne semțimu din nou îndemnați a recomanda acelu opu pentru bibliotecile protopopesci și și pentru cele parohiale, unde biserica dispune de midiloace și acesta cu atât mai vârtosu, că autoriulu a redusu prețulu unui esemplariu de la 1 fl. 50 cr. la 1 fl. v.a.”⁵².

În 1896, în lista cărților aflate în lăcașul de cult, în altar, sunt consemnate doar „2 tom[uri] de *Cuvântări bisericești*, fl. 3; 4 tom[uri] din predicile lui Gavril. Pop 4 fl.”⁵³, cărțile din biblioteca parohială au rămas aceleași, cel mai probabil păstrate, asemenea arhivei, la locuința preotului.

Peste un an, biblioteca parohială și-a păstrat același patrimoniu, dar în cea a comunității au apărut schimbări nu în numărul titlurilor, ci al oamenilor implicați în funcționarea ei. Noul director al bibliotecii era medicul Ștefan Banfi⁵⁴, notar al ședinței a rămas învățătorul Ioan Muntean, iar casier – preotul Ariton Popa. În raportul său, bibliotecarul remarca interesul scăzut pentru citirea cărților și faptul că biblioteca avea tot 95 de volume. A fost împrumutată o carte „doamnei Silvia Lazăr din Abrud, tomul al II-lea din *Istoria* lui Xenopol, la Alexandru Macaveiu lui Șandru – novela din 48, *Nu-i nimic*, iar la domnișoara Sabina David – *Robinson, Familia* din 1871 și *Gura satului*”⁵⁵. Pentru slujbele bisericești s-a cumpărat o Evanghelie „cu litere latine”, pentru care s-au plătit 10 fl. 20 cr.⁵⁶.

⁵¹ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1895, f. 5^v.

⁵² ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 2/1896, f. 122.

⁵³ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 2/1891-1898, f. 5^v.

⁵⁴ A absolvit Gimnaziul Superior Greco-Catolic din Blaj (*Unirea*, an XX, nr. 39, 24 septembrie 1910, p. 239). Din 1896, medicul din Bucium-Șasa este consemnat printre membrii *Astreii* (*Transilvania*, Sibiu, an XXVII, 1 decembrie 1896, p. CXLIX).

⁵⁵ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 2/1891-1898, f. 17^r.

⁵⁶ Prețul includea și taxele poștale (ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1897, f. 3^r).

În 1898, într-un alt inventar al averii Parohiei Greco-Catolice Bucium-Șasa, sunt consemnate titluri noi: „2 tomuri *Predici* de Vasile Cristea, fl. 1,80⁵⁷, 7 *Șematisme* arhidiecezane, fl. 2, *Ierarhia bis.* Boroș 1,90 fl.”⁵⁸. Abonamentul la ziarul *Unirea* pe anul 1898 costase 6 fl. 10 cr. Fără să fie trecut în lista de inventar, în Jurnalul de casă al anului 1898, este consemnat și „opul *Jertfa creștinilor* de dr. Szmigelski. Pentru acesta se cheltuise 1 fl. 05 cr.⁵⁹. Doar peste un an este consemnat în inventarul bisericii și volumul *Viețile sfinților* al lui Tit Bud⁶⁰, deși acesta fusese cumpărat în 1898, banii cheltuiți – 3 florini 50 cr. – fiind înregistrați în Jurnalul de casă (Raționinul) din acel an⁶¹. Inventarul din 1898 enumeră și cărțile din biblioteca școlii: „*Enciclopedia română* tom I, donată de Banca Detunata [...] *Catehismul* lui Deharbe fl. 1, 70; *Tipicul preoțesc*, cr. 70”⁶².

Astfel, în 1899, „biblioteca parochială cuprinde: *Istoria rev. divine T[estamentul] V[echi] și T[estamentul] N[ou]*, fl. 2; *Acte sinodali* în 2 tom., fl. 1; *Conciliile provinciale* I și II, fl. 2; 7 *șematisme* arhidiecezane, fl. 2; foaia administrativă, cr. 50; *Foia a economului* cr. 50; procedura matrimonială, fl. 3,30; *Instrucțiune în cauzele matrimoniale* dr. Simon, fl.1; *Elemente de const. Patriei*, cr. 15., un manual de procedură în cauzele mărunte, cr. 15; o broșură despre echivalente, cr. 10, *Economia rurală*, cr. 40; *Istoria univ. a Bisericii*, fl. 3; *Ist. particulară a Bisericii Unite*, fl. 1; *Foia bis. și scol.*, fl 1; *Unirea, Istoria lui Foțiu*, fl. 4,64; *Ierarhia bisericească* de Boroș, fl. 1,90; *Legile politice bisericești*, fl. 1 20”⁶³, cărțile: „2 tom. *Cuvântări bisericești*, fl. 3; 4 tom. din *Predicile* lui Gavrilă Pop, fl. 4” și „2 tom. din *Predicile* lui Vas. Cristea, fl 1,80;

⁵⁷ Cu acest preț le și cumpărase, *Jurnalul de casă* consemnând această cheltuială din banii bisericii: „două tomuri de predici edate de Vas. Cristea, 1 fl. 80 cr.” (ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1898, f. 2^v).

⁵⁸ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1898, f. 9^v.

⁵⁹ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1898, f. 2^f. Același preț este anunțat de ziarul *Unirea* (nr. 36 din 9 septembrie 1899, p. 296). Cartea apăruse în 1897, „cu aprobarea Preaveneratului ordinariat mitropolitan de Alba Iulia și Făgăraș”, în Tipografia seminarului arhidiecezan.

⁶⁰ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1899, f. 9^v. Din acest an, în arhiva parohiei s-a păstrat apelul lui Ioan Bianu, bibliotecarul Academiei Române, pentru semnalarea de către preoți a cărților „românești, slavonești, grecești sau în alte limbi tipărite în anii 1508-1830 în țările românești de români sau streini, precum și cele tipărite de români în țările streine”. O listă orientativă a fost anexată acestui apel, cu intenția completării ei cu noi titluri (ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 2/1898, f. 84^{f-v}).

⁶¹ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1898, f. 2^v, 7^v.

⁶² *Loc. cit.*, f. 10.

⁶³ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1899, f. 9^v.

Jertfa creștinilor de Smigelschi, fl. 1; *Viețile sfinților*, fl. 3,05”, fiind consemnate printre cărțile de slujbă aflate în biserică⁶⁴.

Și *Astra* continuă să fie preocupată de achiziționarea de cărți și de înființarea unor biblioteci publice. Un proiect de regulament pentru bibliotecile populare ale Asociațiunii a fost propus în 1899⁶⁵. Informațiile despre bibliotecile populare ale despărțămintelor *Astrei* apar frecvent în rapoartele anuale de după 1900⁶⁶. Cei care conduceau comunitățile românești erau conștienți de necesitatea schimbării mentalităților lumii rurale, lectura fiind un mijloc sigur și eficient în acest scop, încercând – fiecare după puterile sale – să grăbească această transformare. Cei din Bucium-Șasa au fost, așa cum dovedesc documentele din fondul păstrat la Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale, cu un pas înaintea celorlalte parohii românești⁶⁷.

O parte a membrilor *Astrei* au fost implicați și în buna funcționare a bibliotecii comunității din Bucium-Șasa. În 1900, la adunarea generală a despărțământului Abrud-Câmpeni al *Astrei* de la Secătura (azi Vadu Moților), avocatul Zosim Chirtop a făcut câteva propuneri referitoare la cărțile din bibliotecile parohiale: „La ordinea zilei raportul comitetului despre activitatea sa în decursul anului expirat, din care se văd dispozițiile luate de comitet referitoare la noua arondare a subdespărțămintelor, la evidența ținută cu bibliotecile școlare, la cărțile donate de dr. Zosim Chirtop și M. Cîrlea. Remarcăm cu plăcere

⁶⁴ *Loc. cit.* Cum au fost, de altfel, și în 1898 (ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1898, f. 9^v). În 1900, ziarul *Unirea* recomanda o carte apărută la Tipografia seminarială din Blaj: „*Istoria legii nouă* de dr V. Szmigelski, tomul I, *Tinerețele lui Isus, Isus ca profet*, 399 pag., prețul 4 cor. tomul II, *Isus ca preot*, 320 pag. prețul 3 cor. 40 fil. Și în tomul al doilea apărut acum întâlnim același stil plin de frumusețe, aceeași limbă românească curată, aceeași admirațiune și încântare pentru faptele mărețe săvârșite de Omul Dumnezeu în ultima săptămână petrecută pe pământ. Și venitul ce se va realiza din cartea aceasta, autorul îl destinează fondului provincial de salarizare la care dânsul a pus basă. Recomandăm istoria aceasta ca pe o scriere necesară și foarte folositoare fiecărui adevărat creștin” (*Unirea*, Blaj, an X, nr. 18, 5 mai 1900, p. 160). În ciuda recomandărilor pozitive, cartea nu a fost cumpărată de preotul din Bucium-Șasa.

⁶⁵ *Transilvania*, an XXX, nr. 9, noiembrie 1899, p. 22-24.

⁶⁶ „Despărțământul Beiuș: s-a luat act de mai multe donații pe sama bibliotecilor populare; Despărțământul Sebeș: s-a decis înființarea unei biblioteci populare în Daia Română, spre care scop s-au preliminarat 40 coroane; despărțământul Bistrița: „s-a luat act de înființarea primei biblioteci populare și s-a decis a se pune la dispoziția poporului din Bistrița”; Despărțământul Caransebeș: „în ședința de la 26 octombrie s-a pus temelia înființării bibliotecelor populare pe teritoriul desp[ărțământelor] (*Transilvania*, Sibiu, an XXXI, nr. IX, septembrie-octombrie 1900, p. 209, 216, 231).

⁶⁷ O inițiativă similară a avut loc zece ani mai târziu în Cârța (jud. Sibiu). Despre o bibliotecă comunală constituită aici aflăm dintr-un anunț publicat în *Răvașul*. La o petrecere organizată la 15 august, de Sf. Maria, s-au adunat bani și s-au donat cărți pentru înființarea unei biblioteci: 40 de volume și 25 cor”. Era un început bun pentru o comunitate în care „e puțină inteligență, dar darnică” (*Răvașul*, Cluj, an I, nr. 27, 3 octombrie 1903, p. 106).

hotărârea luată de comitet, în una dintre ședințele sale, de a se da petreceri populare, din al căror venit curat să se cumpere cărți, cari apoi să se împartă bibliotecilor școalelor din acest despărțământ”⁶⁸. În 1910, un raport general al *Astrei* consemnează ca fiind funcționale în despărțământul Abrud-Câmpeni cinci biblioteci în comunele: Câmpeni, cu 202 vol., Abrud-sat cu 36 vol., Bucium cu 52 vol., Ofenbaia (Baia de Arieș) cu 36 vol., Sohodol cu 124 vol.⁶⁹. Biblioteca din Bucium-Șasa, organizată încă din 1893, rămâne mai departe ca o inițiativă locală, menținută prin efortul singular al comunității de aici.

În anul 1903, un articol apărut în ziarul *Răvașul* anunța că Reuniunea de femei din Bucium-Șasa a constituit o bibliotecă care, după doar trei ani de activitate, avea „200 de cărți bune”⁷⁰. Patrimoniul acesteia era gestionat de un bibliotecar, din raportul căruia rezulta că, în anul 1902, „37 de tineri au scos și au citit 75 de cărți. Scoateri s-au făcut de 113 ori, aducându-se regulat îndărăpt”⁷¹. În 1904, într-un alt raport de activitate prezentat în același ziar, este din nou menționată biblioteca, cu un patrimoniu format din 300 de cărți. „Din acestea s-au citit în anul trecut mai bine de 120, arătându-se din an în an spor în numărul cetitorilor și a cărților cetite. Cetesc mai ales cei între 10-16 ani”⁷². Tot despre 300 de volume vorbește și parohul din Bucium-Șasa, căruia Inspectoratul Școlar i-a solicitat informații referitoare la biblioteca existentă în școala confesională. În calitate de președinte al senatului școlar, preotul în funcțiune, Ariton Popa, răspunde (la 14 septembrie 1904) că „la școala poporală gr.-cat. din comuna noastră bibliotecă pentru tinerime în afară de 17 opuri în preț de 116,70, nu există. Îi stă înse la dispoziție biblioteca parochială și mai ales a *Reuniunii femeilor* din Bucium-Șasa. Aceasta din urmă stă din peste 300 volume, cari se dau spre citire gratuit. Protocolul de scos păstrat la preotul-secretar al reuniunii arată un număr mare de cetitori din sânul tinerimii de școală și adulte”⁷³. În 1905, o dare de seamă a Reuniunii de femei, amintește un număr mai mic: „peste 250 cărți potrivite gustului de citire al oricărui”⁷⁴. În 1906, pe ordinea de zi a adunării ordinare se afla și „alegerea bibliotecarului reuniunii”⁷⁵. În darea de seamă asupra realizărilor parohiei se consemnează 200 de volume aflate în patrimoniul Reuniunii de femei, de asemenea, că „în folosul reuniunii și a

⁶⁸ „Din Munții Apuseni. *Asociațiunea în Secătura*”, în *Tribuna poporului*, Arad, an IV, nr. 150, 12/25 august 1900, p. 4.

⁶⁹ Le-au folosit 130 de cetitori (*Transilvania*, Sibiu, nr. 4, iulie-august 1910, p. 249; director al despărțământului era atunci Romul Furdui).

⁷⁰ Reuniunea s-a constituit la 5 noiembrie 1899 (SJAAN, fond *Reuniunea femeilor române din Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1899, f. 1^r).

⁷¹ *Răvașul*, Cluj, an I, nr. 27, 3 octombrie 1903, p. 106.

⁷² *Răvașul*, Cluj, an II, nr. 39, 24 septembrie 1904, p. 165.

⁷³ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 2/1904, f. 38.

⁷⁴ *Răvașul*, Cluj, an III, nr. 37-38, 16 septembrie 1905, p. 153.

⁷⁵ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an LXIX, nr. 173, 5/18 august 1906, p. 3.

bibliotecii ei, cu peste 200 de cărți alese, s-au dat până acum în fiecare an și câte o petrecere românească sau reprezentațiuni teatrale și serate totdeauna bine reușite”⁷⁶. Arhiva acestei *Reuniunii de femei*, păstrată într-un fond separat la Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale, ne lămurește asupra constituirii bibliotecii sale: 87 de volume „de diferit cuprins” au fost donate de avocatul Vasile Fodor din Abrud⁷⁷, câteva au fost cumpărate din banii Reuniunii, iar o altă parte a fost dăruită chiar din fondul bibliotecii populare – „vreo 102 cărți dimpreună cu 98 coroane și 28 fil., din cari de asemenea să se cumpere cărți”⁷⁸. Statutul bibliotecii comunale adoptat în 1893 a fost preluat și de biblioteca Reuniunii, cu specificarea că spațiul destinat volumelor este o sală de clasă și că „va forma pentru totdeauna proprietatea neinstrăinabilă a Parohiei Greco-Catolice din Bucium-Șasa”⁷⁹. La 28 august 1902, biblioteca Reuniunii număra „166 de opuri în 192 volume. Din acestea, 17 opuri sunt cumperate pe banii dăruți de biblioteca poporală din loc, mai rămânând din aceiași bani suma de Cor. 39,64, din care se vor compacta unele cărți procurate deja, eventual se vor mai și procura altele de valoare. Celelalte cărți sunt toate dăruite, și anume: 89 de sp. D. Vasile Fodor, adv. în Abrud, 56 opuri în 73 volume de membrii bibliotecii populare, ce exista înainte în comuna noastră Bucium-Șasa și câte un op în câte un volum de dș. Cornelia Chirilă, învățătoare în loc, d. Ioan F. Negruț, prof. în Blaj, *Reuniunea femeilor române din Brașov*, de Ariton Popa, preotul local”. Tot atunci, „cărțile reuniunii s-au numerisat de nou și s-au indus într-un catalog, legat în păreți tari și prevăzut cu 5 rubrici pentru fiecare carte”. Deși statutul prevedea mutarea ei într-o sală de clasă, a rămas în acel an la casa parohială, în grija preotului⁸⁰, care era secretar al reuniunii și bibliotecar.

Nu am identificat un catalog complet al acestei biblioteci, doar lista cu volumele donate de avocatul din Abrud⁸¹ și o alta cu 20 de volume noi, intrate în patrimoniul instituției culturale în anul 1907. Erau cărți de literatură românească⁸², semnate de Mihai Eminescu, Grigore Alexandrescu, Anton Pann, Dimitrie Bolintineanu, Ion Agârbiceanu, Ion Luca Caragiale, Vasile Alecsandri, Mihail Sadoveanu, Nicolae Iorga, cititorii acestei biblioteci fiind „băieții de școală de toate zilele și de cei obligați la școala de repetiție”⁸³. În 1908, Ion

⁷⁶ *Răvașul*, Cluj, an I, nr. 4, 25 aprilie 1903, p. 4.

⁷⁷ SJAAN, fond *Reuniunea femeilor române din Bucium-Șasa*, dos. 3/1900-1901, f. 6^{r-v}, 7^{r-v}, 24.

⁷⁸ Dulapul cumpărat la momentul constuirii bibliotecii populare a fost donat și el bibliotecii *Reuniunii de femei*. (loc. cit., f. 38^v)

⁷⁹ SJAAN, fond *Reuniunea femeilor române din Bucium-Șasa*, dos. 3/1900-1901, f. 10^v.

⁸⁰ „Biblioteca se păstrează de prezent tot la subsemnatul în teca, prevăzută cu încuietore și mai multe polițe, a Reuniunii” (SJAAN, fond *Reuniunea femeilor Române din Bucium-Șasa*, dos. 4/1902, f. 5).

⁸¹ SJAAN, fond *Reuniunea femeilor române din Bucium-Șasa*, dos. 3/1900-1901, f. 6^{r-v}, 7^{r-v}.

⁸² Cu o singură excepție: volumul „Tainele cerului” semnat de Camille Flammarion.

⁸³ Popescu 1962, p. 28-29.

Agârbiceanu, preotul comunității din Bucium-Șasa era și secretar al Reuniunii de femei. În sinteza activității Reuniunii din acel an s-a aflat și un „raport al bibliotecarului”⁸⁴. La 1 septembrie 1912, biblioteca avea „381 opuri, în 419 volume și 58 fascicole”⁸⁵. Biblioteca era funcțională și în 1923, când ziarul *Unirea* a publicat o Convocare a *Reuniunii de femei din Bucium-Șasa* aflată la a XV-a adunare generală ordinară, în care se menționa pe ordinea de zi „raportul bibliotecarului și alegerea unui nou bibliotecar”⁸⁶.

În 1905, din fondurile Parohiei Greco-Catolice Bucium-Șasa, se plăteau abonamente pentru ziarele *Unirea* (12 cor. 10 fil) și *Foaia școlastică* (6 cor. 10 fil.)⁸⁷, consemnate în Jurnalul de casă. Volumele rămân aceleași, doar din ianuarie 1906, un inventar alcătuit în prezența protopopului Iuliu Montani, determinat de predarea parohiei de la Ariton Popa⁸⁸ către Ion Agârbiceanu, enumeră titluri noi: *Ep. Klein* de dr. Bunea (4 fl. 44 cr.), *Mama Sf. Augustin* (2 fl. 61 cr), *Etica creștină* de dr. I Rațiu (6 fl.), *Instituțiile calvinești în bis. română din Ardeal* (6 fl. 30 cr.), *Discursuri, Autonomia bis. Diverse* de dr. Bunea (2 fl. 80 cr)⁸⁹, *Episcopii Petru Pavel Aron și D. Novacoviciu* de dr. Bunea (4 fl. 70 c)⁹⁰, *Teologia pastorală* de dr. Is. Marcu (4 fl. 50 cr.)⁹¹. Un alt inventar al averii bisericii, de la 17 aprilie 1906, semnat de către protopopul Montani, dar și de noul administrator al parohiei Bucium-Șasa, specifică separat o altă sursă de lectură, „cărți lăsate bisericii de răpaușatul învățător Ioanu Munteanu”. Sunt titluri pe care dascălul le-a folosit în activitatea sa, printre acestea aflându-se *Tribuna și tribuniștii*, *Pădureanca* lui Ioan Slavici, *Arta de a trăi*, *Regele Lear* ori *Reguli de bonton*⁹². Acest fond de carte dăruit de învățătorul Ioan Munteanu a

⁸⁴ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an LXXI, nr. 169, 1/14 august 1908, p. 4.

⁸⁵ SJAAN, fond *Reuniunea femeilor române din Bucium-Șasa*, dos. 13/1911, f. 7.

⁸⁶ *Unirea*, Blaj, an XXXIII, nr. 40, 6 octombrie 1923, p. 4.

⁸⁷ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1905, f. 1^v.

⁸⁸ În timpul căruia în parohie s-a organizat un cor care funcționa și el pe baza unor statute (ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 2/1905, f. 33-36). Tot la inițiativa sa, patrimoniul bisericii s-a îmbogățit cu două portrete ale episcopilor Ioan Inochentie Micu Clein și Ioan Bob, pictate de Octavian Smigelschi (Rustoiu 2023, p. 565-583). În decembrie 1905, a fost numit paroh și protopop al Reghinului (*Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an LXVIII, nr. 279, 20 decembrie 1905, p. 3; *Șematism* 1906, p. 224).

⁸⁹ *Răvașul*, Cluj, an III, nr. 42, 21 octombrie 1905, p. 172).

⁹⁰ Volumul este anunțat și oferit spre vânzare de administrația ziarului *Răvașul* din Cluj (nr. 42 de la 21 octombrie 1905, p. 172), cu 4 fl. 70 cr, 20 de fileri, constituind cheltuielile de poștă („prețul 4. c. 50 f. plus 20 fil. porto”).

⁹¹ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1906, f. 2^f. Cărțile au fost transcrise și în inventarul de la sfârșitul anului 1906, semnat de noul paroh al comunității din Bucium-Șasa (*loc. cit.*, f. 6^v).

⁹² *Loc. cit.*, f. 6^v-7^f. Biserica plătise mâncarea și băutura consumate la înmormântarea învățătorului, o chitanță de la 15 martie 1906 autentificând cheltuirea a 18 cor., 94 fil. pe 26 sticle de bere, ½ litru vin ½ litru „borviz”, pe „pâne și slănină, 11 glăji de bere, ceapă și sardele” (*loc. cit.*, f. 41).

rămas pentru câțiva ani consemnat separat în inventarul bisericii, nefiind contopit în fondurile celorlalte biblioteci.

Un normativ pentru bibliotecile parohiale a fost votat la Congresul național bisericesc al ortodocșilor în 1906. Textul tipărit a fost transmis parohiilor în 1907. Cărțile erau destinate „scolarilor și adulților” din fiecare parohie, recomandările de titluri se făceau de către o comisie de specialiști instituită de consistoriul mitropolitan, condiția principală fiind ca acestea „să aibă un conținut potrivit”. Important era – și diferit față de modul în care funcționa biblioteca din Bucium-Șasa – accesul gratuit la patrimoniul bibliotecii: „pentru cetitul cărților nu e permis să se ia nicio taxă”, dar cum și câte cărți se puteau împrumuta era de competența fiecărui comitet parohial⁹³. În același an, la Abrud și în satele din jurul acestuia, se caută soluții pentru dezvoltarea patrimoniului bibliotecii pe care au constituit-o dascălii, căutând membri fondatori plătitori de taxe, solicitând autorilor de cărți să-și doneze operele sau surplusul de cărți din bibliotecile personale. Pentru a stimula donațiile se preciza că toate vor fi anunțate în presă, de asemenea, cei „cari se înscriu ca membri fondatori sunt rugați, ca, deodată cu taxa, să binevoiască a-și trimite și pozele însoțite de o scurtă biografie spre a se păstra într-un album pentru posteritate”⁹⁴.

De altfel, constituirea bibliotecilor și deschiderea lor către un public divers era o politică promovată de stat. În fondul parohiei Bucium-Șasa a ajuns o astfel de dispoziție a ministrului Cultelor prin care se cerea ca „bibliotecile instituțiilor bisericești să se întrească, să se pună în rându bun și să se facă posibilu și publicului, ca să se poată cerceta și folosi”⁹⁵. Inventarele păstrate în fondul parohiei greco-catolice demonstrează că această grijă exista de mult timp, doar că titlurile deținute prezentau interes pentru cititorii preocupați de subiecte teologice și de istoria bisericii.

În 1907, biblioteca parohială a fost completată cu alte două volume: *Mântuiește-ți sufletul* și *Șematismul* din 1906⁹⁶. În următorul inventar păstrat în fondul parohiei, din 1911, pe o filă a Erogațiunilor (Jurnalul de casă) este

⁹³ MNUAI, Colecția de documente, inv. nr. 4281/447, 469.

⁹⁴ *Tribuna*, Arad, anul X, nr. 180, 26 septembrie/9 octombrie 1906, p. 6.

⁹⁵ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1907, f. 52.

⁹⁶ *Loc. cit.*, f. 8^v. A considerat probabil că, astfel, cărțile din biblioteca sa mică nu se vor pierde, dimpotrivă, vor fi de folos comunității. În 1901, un învățător din Berghin (azi în jud. Alba), a preferat să-și vândă cărțile cumpărate pe parcursul vieții sale „pe bani gata”. Pentru cele „120 opuri clasice, literare, latinești, grecești, românești, ungurești și nemțești” solicita 60 fl. v[alută] a[ustriacă] sau 120 coroane. Își consemnase cărțile într-un registru pe care îl punea la dispoziția eventualilor cumpărători: „cărți de diferite ramuri, precum sfera științelor teologice, filosofice, de pedagogie, de limbă, literatură, istorie și geografie; științele naturale și matematice, a căror valoare se pot aprecia din registru, din care se poate curat observa, după numărul paginilor, voluminozitate și după titlu, valoarea conținutului sau a bugetului ce cuprind” (*Tribuna poporului*, Arad, an V, nr. 83, 5/18 mai 1901, p. 6).

consemnat „prețul opurilor *Prinos canonicului dr. A. Bunea*, Bar. Vasilie Pop, *Biserica și Românismul*”, pentru care din banii bisericii se cheltuiseră 5 fl.⁹⁷ Acestea fuseseră cumpărate prin intermediul protopopului Iuliu Montani din Zlatna, o chitanță păstrată în arhiva parohiei, confirmând primirea banilor pentru cărțile „procurate pentru biblioteca parohială din Bucium-Șasa”⁹⁸. Ele vor fi adăugate în inventarul averii parohiei din acel an, alături de colecția donată de învățătorul Munteanu (34 de volume)⁹⁹. O parte a acestor cărți – „cele care au conținut literar” – au fost solicitate de către Reuniunea de femei pentru biblioteca sa¹⁰⁰.

La 20 martie 1911, administratorul interimar al parohiei răspunde unui ordin trimis de către protopopul său, anunțând numărul cărților aflate la finalul anului 1910 în biblioteca parohială: „54 opuri în 84 volume și 18 colecții de foi”¹⁰¹. Inventarul de carte al bibliotecii parohiale rămâne neschimbat în 1912, noul preot nu mai achiziționează titluri noi, doar completează numele autorului cărților cumpărate în 1911¹⁰². În 1913, „pe sama bibliotecilor lor private, eventual pe sama celor parohiale”, este recomandat de către mitropolitul Blajului volumul preotului din Vulcan, Nicolae Brânzeu, *Cuvântări bisericesti asupra așa-numiților pocăiți (adventiști, nazarineni)*, editat la Petroșani, în tipografia lui Teodor Muntean¹⁰³. Preotul din Bucium-Șasa nu a fost interesat de această carte, nu o regăsim în listele de cărți păstrate în arhiva parohiei.

Inventarele averii bisericii din Bucium-Șasa încheiate în timpul Primului Război Mondial sunt lacunare, consemnând doar valoarea totală a cărților¹⁰⁴. Doar din 1921 s-a păstrat un inventar complet, în care observăm transferarea unor volume din biblioteca școlară, în cea parohială. Aici găsim acum „3 cazanii; *Predicile* lui G. Pop în 3 tomuri, 2 exempl.; *Predici* de Masilon¹⁰⁵; 1

⁹⁷ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1911, f. 2^r.

⁹⁸ *Loc. cit.*, f. 6.

⁹⁹ *Loc. cit.*, f. 5^v.

¹⁰⁰ SJAAN, fond *Reuniunea femeilor române din Bucium-Șasa*, dos. 3/1900-1901, f. 5^v.

¹⁰¹ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 2/1911, f. 28. La acest număr a ajuns socotind și donația învățătorului.

¹⁰² Era vorba de Zenovie Păclișanu (ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1912, f. 5). De la superiorii săi primise cel puțin o sugestie pentru achiziții noi: „Se recomandă *Istoricul Bisericii Rom. Gr. Cat. din Cleveland O.*”, un volum „găsit de parohul comunei bisericesti Cleveland O. On. Aureliu Hațieganu” (ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 2/1912, f. 14^v).

¹⁰³ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1913, f. 15^v. Preotul din Bucium-Șasa nu a fost interesat de această carte, nu o regăsim în inventarele ulterioare ale parohiei.

¹⁰⁴ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos.1/1914, f. 13^r; dos. 1/1915, f. 7^v; dos. 1/1916, f. 8^v.

¹⁰⁵ În 1899, volumul „Cuvântări bis. de Masilon, traduse prin Ioan Geț” se vindea cu 2 fl. 50 cr. (*Tribuna Poporului*, an III, nr. 178, 16/28 septembrie 1899, p. 4).

Omiletică de Voniga; 1 *Mântuiește-ți sufletul*; 1 *Concordanța biblică*; 1 *Catehismul* de Deharbe; 1 *Dreptul ecclesiastic* de dr. I. Rațiu; 1 *Etica creștină* de dr. Ion Rațiu; 1 *Instrucțiune practică în cauzele matr.* de dr. Șimon; *Acte sinodali* în 2 tomuri de I. M. Moldovan; *Ist. Bis. Unite* de dr. Grama; *Istoria universală bis.* de dr. Grama; *Instituțiile calvinești* de dr. Grama; *Cestiuni bisericești* 2 esempl.; *Catechese* de T. Bud; *Tipic preoțesc* de T. Bud; *Epistole către un preot tânăr*; *Conciliul provincial I*; *Ierarhia bis.* de Boros; *Duh muscălesc*; *Memoriu* de C. Lucaciu; *Baronul Vas. Sad Pop*; *Legea pentru economia de câmp*; *Orgo religionis*; *Teolog. Dogm. Specială și Teolog. Dogmatică fundamentală* de Vas. Suci; *Teologia pastorală* 2 volume de T. Marcu; *Stăpânii Țării Oltului*; *Serbările de la Blaj*; *Transilvania număr jubiliar*; *Prinos lui Bunea*; *Istoria lui Foțiu*; *Episc. In. M. Klein*; *Ierarhia românilor* de dr. Bunea, *Discursuri* de dr. Bunea; *Enciclopedia română*, 3 tomuri; *Predici* de Iust. Popfîu¹⁰⁶.

Preotul care alcătuieste inventarul averii parohiei din anul 1922 enumeră cărțile din altarul bisericii, dar la biblioteca parohială notează doar totalul titlurilor: „70 opuri și 27 reviste”¹⁰⁷. Atașează separat un catalog al cărților din bibliotecă, cu autorii lor și numărul de volume¹⁰⁸. O informație importantă este cea referitoare la biblioteca școlară, care se contopise cu cea a Reuniunii de femei și avea la acea dată „280 opuri cu 360 volume”¹⁰⁹. Din inventarul averii bisericii din anul 1923, aflăm o altă informație importantă referitoare la cărțile bibliotecii școlare: „biblioteca școlară e împreună cu cea a Reuniunii femeilor într-un dulap în sala a doua de învățământ. Cărțile sunt induse într-un catalog, dar, cu ocaziunea revoluției, multe s-au nimicit”¹¹⁰. În anii următori, nu se mai cumpără volume noi¹¹¹, inventarele sunt sumare, consemnând doar valoarea totală a cărților, listele cu titlurile apar pe foi distincte, amestecate printre celelalte file ale dosarelor arhivei bisericii¹¹². Doar schimbarea repetată a preoților, care făcea necesară predarea bunurilor parohiei, îi obligă pe aceștia la alcătuirea unor inventare complete, enumerându-se nu doar cărțile din altarul bisericii, ci și cele din biblioteca parohială¹¹³. În 1932, sunt consemnate titluri noi, printre care regăsim volumele de poezii ale lui Mihai Eminescu și I. Roman, dar și cărți de combatere a sectarismului care luase amploare după Primul

¹⁰⁶ Au fost evaluate la 550 de lei (ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1921, f. 7^{r-v}).

¹⁰⁷ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1922, f. 7^v.

¹⁰⁸ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1922, f. 13^{r-v}. (vezi la *Anexe*).

¹⁰⁹ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1922, f. 7^v.

¹¹⁰ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1923, f. 7^v.

¹¹¹ ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 2/1928, f. 61^v.

¹¹² ANSJA, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1929, f. 17^{r-v}.

¹¹³ ANSJA, fond *Parohia Greco-catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1935, f. 3, 4, 7, 8.

Război Mondial¹¹⁴. În 1935, catalogul de carte rămâne același¹¹⁵. Inventarul din 1941 enumeră doar piesele mobile aflate în lăcașul de cult¹¹⁶, astfel încât nu știm ce s-a mai întâmplat cu patrimoniul bibliotecilor din comună.

În 1948, lăcașul de cult și întreg inventarul parohiei au fost transferate noii parohii ortodoxe. Nu știm ce s-a întâmplat cu fondul de carte, câte din titlurile bibliotecilor de aici au mai supraviețuit, dar o bibliotecă școlară funcționează încă în curtea bisericii, acolo unde a fost construită și școala, patrimoniul de carte fiind pus la dispoziția tuturor celor interesați de lectură.

¹¹⁴ „G. Fireza, *Despre misiuni*, 1 vol., 5 lei; G. Fireza, *Armele credinții*, 1 vol., 5 lei” (ANSJA, fond *Parohia Greco-catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1933, f. 4^r).

¹¹⁵ ANSJA, fond *Parohia Greco-catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1935, f. 3-4, 10^{r-v}.

¹¹⁶ ANSJA, fond *Parohia Greco-catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1942, f. 44-45.

ANEXE

1

SJAAN, fond Parochia Greco-Catolică Bucium-Şasa, dos. 2/1891-1898, f. 10-11:

/f. 10^r/ Statutele bibliotecii populare a Parohiei Gr. Cath din Bucium Şiesa

A. Scopul.

§1.

Poporul român gr. cat. din B. Şiesa, cuprinsu de dorulu progresului şi înaintarea în cultură spirituală şi a simţimintelor religiozo-morale, înfiinţeză o bibliotecă poporală cu numirea: biblioteca poporală a parohiei gr. cat. din B. Şiesa.

B. Midilocele

§2.

Biblioteca se va susţinea din:

- a) Taxele membrilor
- b) din venitele petrecerilor făcute în favorulu bibliotecii
- c) Din colecte
- d) Din donaţiuni fia în bani seu cărţi
- e) Din recompense

C. Membrii şi drepturile lor

§3.

Membrii la bibliotecă potu fi toţi câţi sciu scie şi ceti nu numai din Parochia Gr. Cat din B. Şiasa, ci şi din afară de ea.

§4.

Membrii se împartu în membri fundatori, cari solvescu odată pentru totdeauna o taxă de 20 fl., membri ordinari, cari solvescu taxa anuală de 2 fl. şi membri ajutători cari solvescu o taxă de la 10 cr. în susu.

/f. 10^v/ **§5.**

Membrii ordinari şi fondatori în tote adunările bibliotecii au votu decisivu în desbaterea cestiuilor obveniente, precum şi dreptul de a scoate pentru cetire cărţi din bibliotecă, pe când membrii ajutători nu au decâtu votu consultativu, er la scoaterea cărţilorlor i mai obligă şi o taxă de 10 cr. pentru fiecare carte ce se scoate de cetitu.

§6.

Membrii ordinari şi fondatori alegu comitetulu administrativu, avându de a-şi înmulţi numerul membriloru ordinari după trebuinţa.

§7.

În adunări numai majoritatea membrilor voru potea aduce concluze hotărâtoare în favorul bibliotecii

D. Comitetul administrativ

§8.

Comitetulu administrativu constă din trei membri: unu preşedinte, unu bibliotecar şi unu casieru şi unu controloru

§9.

Preşedintele natural a bibliotecii este parochul local, având a se alege celialalţi membri din comitetu prin majoritate de voturi şi anume pe câte unu anu.

E. Datorienţele membriloru din comitetul administrativu:

§10

a) Presidentele conchiamă şi conduce cu tactu şi înţeleptiune tote adunările membrilor şi ale comitetulu administrativ. Va griji ca concluzele adunărilor să se ducă conscienciosu în

îndeplinire. Va contrasemna toate actele, quitele și corespondențele ce privesc afacerile bibliotecii. Va fi cu atenție ca și ceilalți membri din comitetu să-și îndeplinească cu /f. 11'/ scumpătate datorițiile lor. Cu unu cuvent va supraveghea ca tote afacerile bibliotecii să curgă în cea mai es[em]plară ordine.

§11

b) Bibliotecarul va avea întotdeauna în evidenție ca biblioteca să fie în cea mai acurată renduială. Va purta unu catalogu alu tuturor cărților din bibliotecă cu următoarele rubrici: Nru curente, Nru cărții, Nru volumelor cu numere romane, numele autorului, numele cărții, Observațiuni. Afară de aceasta, va mai conduce și un diuaru pentru scoaterea și primirea cărților de pe la membri, care asemenea va porta următoarele rubrici: Nr. curente, nru cărții câte volume, numele celui ce scoate cartea, datul scoaterei, datul primirei, observațiuni. Va fi cu atenție la starea cărților, când le distribue pe la membri și erași la starea cărților cându le primesce, avendu a face cunoscutu presedentului: maculaturile, rupturile făcute și de cine? Seau chiaru pierderea cărților din partea cutărui membru ca apoi președintele la timpul se u grigi de aplicarea paragrafilor ce privesc pe atari membri neglijenți.

§12

c) Casariulu primesce taxele de pe la membri și se lega de consciența cea mai esactă aministrare a averei banale a bibliotecii.

Va porta un protocolu pentru percepțiuni și erogățuni, altu alu agendelor și unu catalogu a tuturor membrilor fondatori și ordinari și ajutători având a ținea în evidinția solvirile seau restanțele acelora , provocându la ocasiune restanțieri a-și depura restanțele.

/f. 11'/ §13

Comitetulu administrativu, de câte ori va cere trebuința și împrejurările, vor aduce cu sine, va ținea ședinție în care vor hotări asupra treburor urgente și de importanța pentru bibliotecă.

§14.

Cu firea fiecăruia se conchiamă adunarea generală a tuturor membrilor, în care comitetul administrativ și va da raportul despre activitatea sa. Și anume: bibliotecariulu va raporta despre starea bibliotecii, ear cassariulu și va da rațiociniulu seu.

§15.

O comisiune constătătoare de 4 membri și aleasă de adunarea generală va censura rapoartele comitetului și făcându-și observările sale va raporta adunării generale.

§16.

Comisiunea se alege atunci cându se alege seau se realege și comitetul administrativu așia că comitetul încheindu-și rapoartele sale cu câteva zile înainte de adunarea generală, comisiunea de 4 se fie în poziția de a censura rapoartele și făcându-și reflecșiunile despre ele să raporteze adunării generale.

§17.

Comitetulu administrativu fiendu cu atenție la bibliografiile ce se publică prin ziarile române va forma din când în când câte unu catalogu a opurilor eșite în publicu de curandu și din acelea alegându cari voru fi acomodate pentru bibliotecă, le va procura, ferindu-se cu totu deadinsulu de opurile cu cuprinsu moralu ateistu seau altceva ce ar fi spre stricațiune cetitoriloru.

/f. 12'/ E. Distribuirea cărților pe la membri

§18.

Comitetul adminis. va statori o zi pe săptămână în care se se distribue opuri și aceea o va face cunoscută membrilor.

§19.

Deodată mai multu de unu opu nu pote scote nici unu membru.

§20.

Pentru cetitii unui opus se fixează termenul de 30 zile, decă înse cutare membru ar mai avea lipsa de respectivul opus, atunci acesta o va face cunoscutu bibliotecariului, care în ziuariulu seu fecându-și însemnarea va renoi astfeliu estrădarea acelu opus.

§21

Celu ce va observa procedura descrișă în §20 va solvi 5 cr. de fiecare zi câtu va sta opul la dânsul; din neglijința va trece preste termenul fisatu și nu va aduce opulu la biblioteca, acela se pedpsesce de fiecare zi cu 10 cr.

§22.

Niciunu membru nu are dreptulu de a scoate altu opus pana ce aduce celu ce l-a primitu deja.

§23.

Curățenia și grigia cărțilorlu primite membrii o voru avea totudeauna în evidința.

§24.

Dacă cutare membru a ruptu seu a maculatu cutare opus care reparându-se ar fi folosibil /f. 11^v/ e datoru să speseze densul cu reparatul, la cas contrariu, cându opulu nu se va potea repara se fie folosibilu, seu chiaru se va pierde, atunci respectivul membru e datori a lu restitui seu în bani seu în natură.

§25

Biblioteca și va avea sediul în localitatea casei parohiale și va rămânea pentru totdeauna proprietate neinstrainavera a Parohiei Gr. Cat. din B[ucium] Siesa.

2

SJAAN, fond Parochia Greco-Catolică Bucium-Șasa, dos. 1/1891-1898, f. 7^{r-v}-8^{r-v}:

lf. 7^r/ Catalogulu cărților aflate în biblioteca parochială greco-catolică din B. Șesa

Nr crt	Numele cărțilorlu	Numele auctoriului	Nru volum eloru	Ad nota
1.	<i>Istoria Românilor din Dacia Traiană</i>	de A. D. Xenopol ¹¹⁷	4	
2.	<i>Revoluțiunea lui Horea</i>	de A. Densușianu ¹¹⁸	1	
3.	<i>Istoria universală a pedagogiei</i>	de I. P. Eliade ¹¹⁹	1	
4.	<i>Copii de pe natură</i>	Iacob Negruzzi ¹²⁰	1	
5.	<i>Flori de la Golgota</i>	Preotu G. Floru Sachelarie ¹²¹	1	

¹¹⁷ În inventar se precizează că e vorba de patru volume. Lucrarea lui A.D. Xenopol fusese tipărită în șase volume, între anii 1888 și 1893, la Iași, în tipografia H. Goldner. Nu știm care dintre ele au ajuns în biblioteca din Bucium-Șasa.

¹¹⁸ Cartea a apărut în 1884 la București (*Transilvania*, Sibiu, an XVI, nr. 7-8, 1-15 aprilie 1885, p. 59).

¹¹⁹ Volumul lui Ioan P. Eliade, profesor și director al Școlii Normale din Ploiești, a apărut în 1880 la tipografia Ioan G. Costescu din Ploiești.

¹²⁰ Probabil este vorba de vol. I al *Operele complete* apărute începând din anul 1893 la Editura Stabilimentului Grafic I. V. Socecu, intitulat *Copii de pe natură. Scrisori*.

¹²¹ A apărut în 1882, cu subtitlul „Modeste încercări de poesii religioase și morale”, în tipografia lui Alexandru A. Grecescu din București.

6.	<i>Gymnastica populară raționată</i>	G. Mocianu și N. Velescu ¹²²	1	
7.	<i>Pomologia</i>	Ioan Nemțescu ¹²³	1	
8.	<i>Iubire și admirațiune. Lui V. Alesandri</i>	Direcția Monitorului Oficial și Imprimeriei Statului ¹²⁴	1	
9.	<i>Pământul și omul</i>	Ion Ghica ¹²⁵	1	
10.	<i>Despre Gheorghe Ștefan Voevod, domnul Moldovei</i>	Alexandru Papadopol Calimach ¹²⁶	1	
11.	<i>Poveștile uncheșului sfătos</i>	A. I. Bobescu	1	
12.	<i>Povața românului și Cronica Sinaia.</i>	C. Oanilli	1	
13.	<i>Cugetări. Maxime și proverbe</i>	I. G. Valentineanu ¹²⁷	1	
14.	<i>Păcat. O făclie de paște / 3 novele</i>	I. L. Caragiale ¹²⁸	1	
15.	<i>Predila</i>	Vasile Rusănescu, cu prefață de G. Sion	1	
16.	<i>Una sută una fabule</i>	G. Sion ¹²⁹	1	
17.	<i>Metoda de cură națională</i>	Aug. Wilhelm Konig	1	
18.	<i>Despre legume</i>	Nicolau Avram inv. ¹³⁰	1	
19.	<i>Robinson Crusoe</i>	Editura Ciurcu	1	
20.	<i>Limba florilor</i>	I. C. Florescu ¹³¹	1	
21.	<i>Cuvinte sufletești</i>	Carmen Sylva	1	
22.	<i>Tractat de stilu epistolaru</i>	G. B.	1	

¹²² A fost un manual destinat școlilor primare, secundare și superioare, de fapt o traducere din limba franceză. Apariția sa a fost anunțată în *Federațiunea*: „A eșitu de supt tipariu și se află de vendiare la Librăria Socecu partea I din scrierea dloru Junod și Senglet, profesori de gimnastică la Paris, intitulată *Gimnastica poporara rationata*, tradusă de G. Moceanu, avându-și și figurele principale. Aceasta parte e interesantă din punctului de vedere istoric allu gimnasticeii, mai cu seamă la popoarele antice și pote servi multu junimii iubitoare de esserciciele gimnastice.” (*Federațiunea*, Budapesta, an VII, nr. 46-47, 6/18 iulie 1875 p. 146). În 1890 s-a tipărit a doua ediție, la Tipografia Modernă Gr. Luis din București.

¹²³ Nu apare în lista recomandărilor din 1902 ale *Bunului Econom* (Orăștie, an III, nr. 21, 31 mai 1902, p. 2).

¹²⁴ O ediție rară, apărută în 1890, la București (Iliescu 1991, p. 98).

¹²⁵ Partea I a fost tipărită la București, în 1884, la Editura Academiei Române.

¹²⁶ Era o carte apărută mai recent, în 1886, tot în tipografia Academiei Române.

¹²⁷ Tipografia „Universul”, București, 1890. Titlul întreg al cărții era: „Cugetări. Maxime și proverbe. Cânturi naționale și politice din toate provinciile române” (Diciu 2002, p. 482).

¹²⁸ Prima ediție a apărut în 1892, la Tipografia Gutenberg, J. Göbl din București.

¹²⁹ O ediție a cărții s-a tipărit în 1869, un exemplar a fost donat de autor Școlii Normale românești din Făgăraș (*Federațiunea*, Pesta, an III, 21 iunie/3 iulie 1870, p. 228). În 1878, se găsea de vânzare la tipograful și librarul Fr. Schaeser din Orăștie, la prețul de 1 fl., 80 cr. cu precizarea că volumul tipărit la București era dedicat „M. Sale Doamnei Elisabeta, Bucuresci, 1869” (*Transilvania*, Brașov, an XI, nr. 23, 1 decembrie 1878, p. 275). Până în 1914, volumul a fost editat în patru ediții (Adamescu 1914, p. 60).

¹³⁰ Cartea este recomandată și în 1902 în lista alcătuită pentru articolul „Literatura noastră agricolă și bibliotecile populare”, unde este menționată o ediție apărută la Arad (*Bunul econom*, Orăștie, anul III, nr. 21, 31 mai 1902, p. 3).

¹³¹ Titlu tăiat.

/f. 7 ^v / 23.	<i>Basmе, snoave și glume</i>	P. Ispirescu	1	
24.	<i>Din traista lui Moș Stoica</i>	Sandu Pungă Goală, dascăl și fecior de popă ¹³²	1	
25.	<i>Satire politice</i>	C. D. Aricescu ¹³³	1	
26.	<i>Isprăvile și viața lui Mihai Viteazul</i>	P. Ispirescu ¹³⁴	1	
27.	<i>Eticheta</i>	Iosif Ioan Ardelean	1	
28.	<i>Două istorioare din viața lui Cuza Vodă</i>	Craiova, Tipogr. rom. Filip Lazăr ¹³⁵	1	
29.	<i>Se sci ce esci ca se sci cum trăesci.</i>	Ștefan Petrescu	1	
30.	<i>Din viețele paralele a bărbaților iluștri</i>	P. M. G.	1	
31.	<i>Ștefan cel Mare și cel bun, Dlu Moldovei</i>	-	1	
32.	<i>Paraziții</i>	Delavrancea	1	Donat de Dr. Fodor adv.
33.	<i>Cine sunt ungerii și cine sunt românii</i>	Ioan Athanasiad	1	dtto
34.	<i>Datoriile statului</i>	-	1	dtto
35.	<i>Alesandru Macedon</i>	Ciurcu	1	dtto
36.	<i>Brazi și putregaiuri</i>	Nicolae Xenopol	1	dtto
37.	<i>Suveniri contemporane. Emanci[parea] Epilog¹³⁶</i>	G. Sion	1	dtto
38.	<i>Crestomație română</i>	I. Manliu	1	dtto
39.	<i>Alte anecdote populare</i>	Th. Speranția	1	dto
40.	<i>Calendarul poporului a VIII pro 1893</i>	Institutul tipografic	1	dto
41.	<i>Trifoiul</i>	Eugen Brote	1	dto
42.	<i>Ținerea vitelor</i>	Eugen Brote	1	dto
43.	<i>Notiția despre Bucovina</i>	G. Sionu	1	

¹³² Pseudonimul lui Andrei Bârseanu (Matei 2011, p. 47).

¹³³ Titlul întreg era: „*Satire politice care au circulat în public, manuscrise și anonime, între anii 1840-1866*, culese de C.D. Aricescu”, Editura Tipografiei moderne Grigore Luis, Strada Academiei 24 (Maciu 1957, p. 542).

¹³⁴ Cartea a părut la Editura Academiei Române în 1885. Un exemplar ajuns în patrimoniul bibliotecii Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia (inv. 10142).

¹³⁵ În tipografia din Craiova s-au publicat mai multe ediții ale acestor povestiri. Șapte volume, din perioada 1884, 1887, 1890, 1892, 1893, 1894, 1896, se păstrează la Biblioteca Academiei Române (<https://old.biblicad.ro/bnr/brmautori.php?aut=i&page=910&&limit=10>, accesat la 20 noiembrie 2024).

¹³⁶ O ediție a apărut la București, în 1888, în tipografia Academiei Române (Adamescu 1914, p. 61). Volumul cuprindea mai multe descrieri: *Emanciparea țiganilor, În arhivele Kișineului, Frații Caciuc, Din anul 1848, Din copilărie, Din tinerețe, Epilog*. Catalogul de la Bucium-Șasa consemnează doar prima și ultima.

44.	<i>Schiță din istoria Brașovului</i>	Dr. Nicolau Popiu	1	
45.	<i>Saviti</i>	G. B. Duică	1	
46.	<i>Unu pericol național</i>	Dr. I. C. Drăgescu	1	
47.	<i>Prăsirea pomilor</i>	D. Comșa ¹³⁷	1	
48.	<i>Prosa</i>	P.M.G.	1	
49.	<i>Lucrul de mână</i>	Dr. D. P. Barcianu ¹³⁸	1	
/f. 8 ^r / 50.	<i>Raportulu lui Iancu din 1848 și 49</i>	Donat de dr. Fodor adv.	1	
51.	<i>Din rănilor Moldovei. Jidanismul Iașilor</i>	N. C. Săruleanu, prof.	1	
52.	<i>Condamnarea (lui) Dlui Dr. V. Lucaciu</i>	După raportulu special al <i>Tribunei</i>	1	
53.	<i>Luptele pentru naționalitate</i>	Gheorghe Adamescu	1	
54.	<i>Pe malulu mării</i>	Iacob Negruzzi	1	
55.	<i>Șoimii de la Războieni</i>	Ioan S. Nenițescu	1	
56.	<i>Etica creștină</i>	De dr. Ioan Rațiu	1	donatu 139
57.	<i>Cateheză jiuiridicei pentru școl. p[opulare] de DI</i>	Iosifu Ciura, paroch în loco	4	donate
58.	<i>Observatoriulu pe anii 1883, 4 și 5</i>	Donate de on. Domnu Iosifu Ciura paroch în loco	Nre trei	donate
59.	<i>Archivul edatu de</i>	Timotei Cipariu, donat de dlu Iosif Ciura	1	donatu
60.	<i>Concordanța biblică reale de</i>	Titu Budu ¹⁴⁰	2	donatu
61.	<i>Duariulu Preotului român pre anii 1888, 1889, 1890 și 1883</i>	Donatu de on. Domn Iosif Ciura paroch în loco	4	donatu
62.	<i>Foișoara pe anul 1886</i>	de Gr. Sima	1	Donatu de dnu Iosif Ciura
63.	<i>Ajoegészség</i>	Dr. Ovalth Albert	1	Donat de același
64.	<i>Amvonulu, foaie bisericească</i>	Diuar de Iustinu Popfin pe anul 1881	1	Donat de același
65.	<i>Transilvania, foaia Asociat. Transilvane</i>	Donată de o[noratu] Domn Iosef Ciura pre anii 1889, 1890, 1891, 1892	18 vol.	dto

¹³⁷ Este recomandată de *Bunul econom* în articolul „Literatura noastră agricolă și bibliotecile populare” (Orăștie, an III, nr. 21, 31 mai 1902, p. 2), cu menționarea apariției cărții la Sibiu.

¹³⁸ O ediție a acestei cărți a apărut la Sibiu, în 1885. Un exemplar a fost donat de autor bibliotecii *Astrei (Transilvania, Sibiu, an XVIII, nr. 7-8, 1-15 aprilie 1887, p. 67)*.

¹³⁹ Acest titlu a fost șters, probabil pentru că el se afla înregistrat în biblioteca parohială.

¹⁴⁰ Cartea se vindea în 1880 abonaților ziarului *Cărțile sateanului român*, cu 2 florini; pentru cei neabonați volumul costa 3 florini. Titlul întreg era: „Concordanța biblică reale sau Locuri scripturale în ordinea alfabetică a materiilor diverse” (*Cărțile sateanului român, Gherla, nr. III, martie 1880, coperta interioară*).

66.	<i>O lămurire cu G. Barițiu</i>	De Iosif Șterca Șuluțiu	1	dto
67.	<i>Trandafiri și viorele</i>	Ioan Popu Reteganu ¹⁴¹	3 bro- șiu- re- le	dtto
68.	<i>Cavalerii nopții</i> (tomul al VI-lea)	Iosif Vulcan	1	dto
69.	<i>Erotocritu</i>	Ruptă foaia primă cu numele autorului	1	dto
70.	<i>Metropolitul Ioan Vancea, schiță biografică</i>	Reproducere din <i>Foaia bisericească și scolastică</i>	1	dto
71.	<i>Adatok Erdély Bogarfaunájához</i>	Ormaz SáIndor	1	dtto
72.	Havis szonok	Ribeny Antal	1	dtto
73.	<i>Ujabbadatok Erdély Bogarfaunájához</i>	Ediție nouă din 1890, de Ornay Sandore	1	dtto
74.	<i>Statutele reuniunii femeilor din Abrudu, Abrudfala și jur</i>		1	dtto
75.	<i>Az Abrudbanya Vers pasakiveherek penzalap</i>	Uilapszalady	1	
76.	<i>Devoțiuni și sentinția</i> , parte tipărite parte manuscrite,	de Ios. Ciura ¹⁴²	mai multe	dto
f. 8 ^v / 77.	<i>Cărțile săteanului român pe 1860</i>	Ioan Pop Reteganulu ¹⁴³	di- uar	Donatu de Iosifu Ciura
78.	<i>Resbelulu franco teutonicu</i>	de A. Bujor	7 fas- ci-cule	dtto
79.	<i>Resbelulu din Orientu</i>	Bucuresci, Tipografia Mihăilescu și Luis	8 fas- cicule	dtto
80.	<i>Resbelulu orientalu</i> , edatu în Gratz	Dr. A. P. Alessi și Massimu Popu	1- 1878	dtto
81.	<i>Revista catolică</i> , diuar bisericescu	Dr. Vasile Lucaciu pre anii 1885-1891	-	dtto
82.	<i>Gura satului</i> , diuar glumeț, 11 nov. 1871	Iosifu Vulcan	-	dtto
83.	<i>Familia pre anul 1871</i>	Iosif Vulcan	-	dtto
84.	<i>Emigranții la Brasilia</i>	I. M. Riureanu ¹⁴⁴	1	Donate

¹⁴¹ O ediție a volumului a fost tipărită la Gherla, în 1885; un exemplar a fost donat de autor bibliotecii *Astrei* (*Transilvania*, Sibiu, an XVIII, nr. 7-8, 1-15 aprilie 1887, p. 67).

¹⁴² Titlu tăiat.

¹⁴³ A fost învățător în această parohie, Rațiunile bisericii din 1882 consemnând rate din salariul său acordate din fondurile bisericii (SJAAN, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1882, f. 2^{r-v}, 3^r).

¹⁴⁴ În 1870, biblioteca *Astrei* primise din partea autorului un exemplar „din opulu seu: *Biblioteca de lectură pentru junimea de ambele sexe*, în 9 volume”, cu recomandarea: „opu foarte pretiosu și instructiv” (*Transilvania*, Brașov, an III, nr. 5, 1 martie 1870, p. 62). În 1880, „Dlu I. Riureanu din București, membru onorariu alu Asociațiunei” a oferit *Astrei* 300 de volume (15 titluri, în câte 20 de exemplare) spre a fi distribuite „la bibliotecile scoalelor române” (*Annalile Asociațiunei Transilvane pentru Literatura Română și Cultura poporului român*, Sibiu, an XX, 1880, fascicula

				de Ioan Cioica sub-notar
85.	<i>Întrebări de educațiune și instrucțiune</i>	Dr. Petru Șpan	I	dtto
86.	<i>Raportul lui Avram Iancu</i>	Editura Redacțiunii <i>Observatoriului</i> ¹⁴⁵	I	dtto
87.	<i>Nu-i nimicu!</i>	Nuvelă de la 1848 de I. S. Paul ¹⁴⁶	I	dtto
88.	<i>Novele</i>	de Iosif Vulcan	Tomul I	dtto
89.	<i>Novele din popor</i>	de Ioan Slavici	I	dtto
90.	<i>Novele</i>	de N. Gane	vol. II	dtto
91.	<i>Novele</i>	de N. Gane	vol. III	dtto
92.	<i>Novele</i>	de Iosif Vulcan	tomul II	dtto
93.	<i>Noapți de iarnă. Novele pentru poporu</i>	de George Simu	vol. I ¹⁴⁷	donată de parochulu din locu domnu Ios. Ciura
94.	<i>Discursurile</i> lui Petru Maior edate de	Soțietatea literară Petru Maior a jun[ilor] Stud[enți] din B[uda]pesta	vol. I	donată de Soțietatea literară Petru Maior
<i>Reveditu în 26 maiu 1893</i>				
95.	<i>Pregătire la moarte</i>	de Alfons Maria de Lug???	I	M.

I, p. 41). Cele nouă titluri erau încă de vânzare, ele fiind menționate în revista *Transilvania* din anul 1881 ca făcând parte din seria *Biblioteca de lectură pentru junime*. Printre acestea se află și „Emigranții la Brasilia”, volum care se vindea cu 40 de creițari (*Transilvania*, Sibiu, an XII, nr. 1-12, 1-15 ianuarie 1881, p. 16).

¹⁴⁵ În 1888, revista *Transilvania* anunța că la „librăriile Wilh. Krafft din Sibiu, I Stein în Clusiu și la librăria N. I. Ciurcu în Brasiovu se aflau [...] *Raporturile prefecților Simion Balintu și I. Axente Severu* totu din anul 1848/9. Prețulu 40 cr. Lectura unor episoade istorice, precum sunt acestea ar fi se nu lipsească de la familiile române cunoscătoare de carte” (*Transilvania*, Sibiu, an XVII, nr. 1-2, 1-15 ianuarie 1886, p. 16).

¹⁴⁶ <https://ziarullumina.ro/amp/din-nou-pe-strada-gh-asachi-in-fosta-locuinta-a-lui-goga-66208.html> (accesat la 11.10.2024).

¹⁴⁷ Cartea a fost tipărită în 1892 de Editura „Aurora” A Tudoran din Gherla (un exemplar se păstrează la Biblioteca Universitară „Babeș Bolyai” din Cluj Napoca (https://dspace.bcucluj.ro/bitstream/123456789/82279/1/BCUCLUJ_FG_45068_1892_001.jpg, accesat la 22 august 2024).

				Montani
96.	<i>Biblioteca noastră. Iancu de Hunyad</i>	Cercetare istorică de Iosif Bălan ¹⁴⁸	două fascicole	Donată de dr. Vasile Fodor
97.	<i>Opere complete. Poesii, volumul I Doine și lăcrimioare</i>	De Vasile Alecsandri, Ed. Libr. Socec și Comp.	vol. I	Donate de
98.	<i>Opere complete. Poesii, Pasteluri și legende</i>	De Vasile Alecsandri, Ed. Libr. Socec și Comp.	vol. III	Ioan G. Macaveiu
99.	<i>Schițe umoristice</i>	de Enea Hodoș, Caransebeș	1 vol.	Donată de dlu dr. Vasile Fodor
100.	<i>Episcopul Ioan Inocențiu Clain</i>	Dr. Augustin Bunea	1 vol.	
101.	<i>Pentru memoria lui Avram Iancu</i>	Dr. Amos Frâncu ¹⁴⁹	1 vol.	
f. 9 ^r /102.	<i>Buna chiverniseală</i>	Teodor Păcățian	1 vol.	
103.	Tit Bud, <i>Oglindă</i>	-	1 vol.	

3

SJAAN, fond Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa, acte inventariate, dos. 1/1922, f. 13-14
 Catalogul cărților aflătoare în biblioteca parohială din Bucium Șasa

Nrul curent	Numele cărții	Numele autorului	Observări
f. 13 ^r /1.	<i>Stăpânii Țării Oltului</i>	Dr. Augustin Bunea	

¹⁴⁸ Cel mai probabil este vorba de ediția apărută în colecția „Biblioteca Noastră” coordonată de Enea Hodoș, profesor în Caransebeș, colecție anunțată de ziarul *Tribuna poporului* din 30 septembrie/12 octombrie 1898 (Arad, an II, nr. 184, p. 4).

¹⁴⁹ În 1900, volumul este consemnat ca propunere de lectură de către revista *Transilvania*: „Pentru memoria lui Avram Iancu. Apelul dat către ministrul de Interne Desider Perczel prin dl dr. Amos Frâncu în cauza fondului pentru Monumentul lui Iancu. Retipărire din ziarul *Tribuna*, Sibiu, Tipografia, societate pe acțiuni, 1899, 53 pag. 8°. Prețul unui exemplar 1 cor., în România 2 lei. Venitul curat al acestei broșuri este destinat pentru înfrumusețarea cimitirului din Țebea. Apelul este precedat de o prefață din partea redacțiunii ziarului *Tribuna* și urmat de aceste anexe: Ordinul ministrului Perczel D. în original; traducerea unor citate puse în apel în original și voce despre Iancu (articolul din rev. politico-literară *A hét*, iscălit de Tar Lorincz)”. Un volum a intrat în 1899 colecția bibliotecii *Astra* (*Transilvania*, Sibiu, an XXXI, nr. 1, ianuarie 1900, p. 18, 33). În 1906, se afla de vânzare, cu același preț, la Tipografia și Librăria Andrei Mureșanu din Brașov (*Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an LXIX, nr. 175, 9/22 august 1906, p. 4).

2.	<i>Enciclopedia română</i> T. I	Dr. C. Diaconovici	legată
3.	<i>Enciclopedia română</i> T. II	Dr. C. Diaconovici	legată
4.	<i>Enciclopedia română</i> T. III	Dr. C. Diaconovici	legată
5.	Albumul Bunea ¹⁵⁰	Societatea I. M. Clain	
6.	<i>Istoria lui Foțiu</i>	[Vasile] Lucaciu	legată
7.	<i>Dogmatica specială</i> , T[om] I	Dr. Vasile Suci	
8.	<i>Dogmatica fundamentală</i> , T[om] I	Dr. Vasile Suci	
9.	<i>Dogmatica fundamentală</i> , T[om] II	Dr. Vasile Suci	2 exemplare
10.	<i>Teologia Pastorală</i> , T[om] I	Dr. Isidor Marcu	
11.	<i>Teologia Pastorală</i> , T[om] II	Dr. Isidor Marcu	
12.	<i>Instituțiunile calvinești</i>	Dr. Alexandru Grama	
13.	Legile 1894-1895 ¹⁵¹		2 exemplare
14.	<i>Concordanța biblică</i> I	Tit Bud	
15.	<i>Etica creștină</i>	Dr. Ioan Rațiu	
16.	<i>Serbările de la Blaj</i>		
17.	<i>Concordanța biblică reală</i> II	Tit Bud	
18.	<i>Episcopul I. M. Clain</i>	Dr. Augustin Bunea	
19.	<i>Prinos canonicului Bunea</i>		
20.	<i>Istoria Bisericii Române</i>	Dr. A Grama	
21.	<i>Istoria universală a Bisericii</i>	Dr. A Grama	
22.	<i>Cuvântări bisericesti</i>	Masillon	
23.	<i>Omiletica</i>	Dr. D. Voniga	
24.	<i>Legea despre economie</i>	Rotaru Pavel	
25.	<i>Baronul Vasile L. Pop</i>	Dr. E. Dăian	
26.	<i>Memoriu către arhieri</i>	V. Lucaciu	
27.	<i>Origo Religionis</i>	Basil Moldovan	
28.	<i>Epistola către un preot</i> T[om] I	Societatea I. M. Clain	
29.	<i>Catechese</i>	Tit Bud	
30.	<i>Tipic preotesc</i>	Tit Bud	
31.	<i>Acte sinodale</i> , T[om] I	Ioan M. Moldovan	
32.	<i>Conciliul provincial</i>		
/f.13 ^v / 33.	<i>Acte sinodale</i> , T[om] II	Ioan Micu Moldovan	
34.	<i>Dreptul bisericesc</i> , T[om] I	Dr. Ioan Rațiu	legat
35.	<i>Liturgier</i>		
36.	<i>Psaltirea</i> 1811		
37.	<i>Discursuri</i>	Dr. Augustin Bunea	
38.	<i>Predici populare</i> , T[om] I	Gavril Pop	
39.	<i>Ierarhia bisericască</i>	Ioan Boros	legată
40.	<i>Chestiuni de drept și istorie bis[ericească]</i> , T[om] II	Metropolit Vancea	
41.	<i>Șematism</i> 1876		

¹⁵⁰ O primă ediție este consemnată în 1910, avea 200 de pagini „în o minunată execuție tehnică și cu un cuprins bogat” și se vindea cu 6 coroane pentru abonații ziarului *Unirea*, cu 7 cor. pentru neabonați (*Unirea*, Blaj, an XX, nr. 39, 24 septembrie 1910, p. 327).

¹⁵¹ Volumele au fost consemnate și în inventarele din 1932 și 1934 (SJAAN, fond *Parohia Greco-Catolică Bucium-Șasa*, acte inventariate, dos. 1/1931, f. 9^v; dos. 1/1934, f. 2^v).

42.	<i>Administrația bisericească</i>	Ioan Geț	
43.	<i>Cause matrimoniale</i>	Dr. Iuliu Simon	
44.	<i>Catechism catolic</i>	Iosif Deharbe	
45.	<i>Elemente din liturgică</i>	Ștefan Roșian	
46.	<i>Sf. Ungere de pe urmă de un preot</i>	-	
47.	<i>Șematism 1886</i>	-	
48.	<i>Șematism 1880</i>	-	
49.	<i>Duh muscălesc</i>	Societatea I. M. Clain	
50.	<i>Ierarhia românilor</i>	Dr. Augustin Bunea	
51.	<i>Catarina, Doamna noastră</i>	[Viktor] Erdely ¹⁵²	
52.	<i>Chestiuni de drept și istorie, T[om] I</i>	Metropolitul Vancea	
53.	<i>Șematism 1865</i>		
54.	<i>Șematism 1871</i>		
55.	<i>Statute pentru adm[inistrarea] averi[i] bis[ericești]</i>		
56.	<i>Încercări de metafizică</i>	Vasile Conta	
57.	<i>Lieder und Gedichte</i>		
58.	<i>Predici T[om] I</i>	Iustin Popfiu	
59.	<i>Predici T[om] III</i>	Gavril Pop	
60.	<i>Propovedania la morți</i>	Dr. Elie Dăianu	
61.	<i>Mântuiește-ți sufletul</i>	Toussaint ¹⁵³	
62.	<i>Euchologiu, 1868</i>		
63.	<i>Propovedanii la morți</i>	Moga	
64.	<i>Predici, T[om] IV</i>	Gavril Pop	
65.	<i>Adunarea XXX Reun[iunii] Fem[eilor] din Sibiu</i>	1903	
66.	<i>Istoria revelațiunii divine</i>	Gavril Pop	T[om] I 1-4; T[om] II 1-5
67.	<i>Îndreptar practic</i>	George Pop	
68.	<i>Șematism 1896</i>		
69.	<i>Șematism 1890</i>		
70.	<i>Șematism 1923</i> ¹⁵⁴		

/f. 14^f/ Reviste și ziare

Nrul curent	Numele revistei	Anul și Nrii	Observări
1.	Ziarul <i>Unirea</i>	1898	legat
2.	Ziarul <i>Unirea</i>	1905	legat
3.	Ziarul <i>Unirea</i>	1893	legat
4.	Ziarul <i>Unirea</i>	1892	legat

¹⁵² Este vorba de ediția în limba maghiară, apărută la Budapesta în 1913. Cartea a fost tradusă în limba română doar în 1928 (Neamțu 1980, p. 136, 140). În epocă, cartea a stârnit comentarii în presa românească (vezi *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an LXXVI, nr. 75, 3/16 aprilie 1913, p.1-2).

¹⁵³ O primă ediție a cărții lui I. P. Toussaint a apărut în 1906. O recenzie asupra ei, dar și o replică la aceasta au fost publicate în ziarul *Unirea* (Blaj, an XVI, nr. 40, 29 septembrie 1906, p. 312-313).

¹⁵⁴ Titlul a fost introdus ulterior, după 1924.

5.	Ziarul <i>Unirea</i>	1897	legat
6.	Ziarul <i>Unirea</i>	1899	legat
7.	Ziarul <i>Unirea</i>	1891	legat
8.	Ziarul <i>Unirea</i>	1901	legat
9.	<i>Foaia bisericească și școlară</i>	1889-1890	legat
10.	<i>Foaia bisericească și școlară</i>	1887-1888	legat
11.	<i>Foaia școlastică</i>	Nrul 1-5, 13-17-11-20 din 1912	
12.	<i>Convorbiri literare</i>	Nr. 2 -1908	
13.	<i>Transilvania</i>	I-II - 1913	
14.	<i>Transilvania, număr jubiliar</i>	1861-1911	
15.	<i>Economul</i>	1873-1874	
16.	<i>Economul</i>	1875	
17.	<i>Economul</i>	1876	
18.	<i>Economul</i>	1877	
19.	<i>Economul</i>	1878	
20.	<i>Economul</i>	1879	
21.	<i>Economul</i>	1880	
22.	<i>Foaia bisericească</i>	1883, 1-24	
23.	<i>Foaia bisericească</i>	1884, 1-24	
24.	<i>Foaia bisericească</i>	1885, 1-14	
25.	<i>Foaia bisericească</i>	1886, 1-24	
26.	<i>Unirea</i>	1923, 1-52	
27.	<i>Unirea</i>	1924 - 1 ¹⁵⁵	

Bucium Șasa, la 30 decembrie 1922
Ioan Morariu, adm. Parohial

¹⁵⁵ Completare ulterioară.

Abrevieri bibliografice

- Abrudeanu 1928 – Ion Rusu Abrudeanu, *Moșii. Calvarul unui popor eroic, dar nedreptățit*, București, 1928
- Adamescu 1914 – Gheorghe Adamescu, *Indicațiuni bibliografice pentru literatura română de la cele mai vechi lucrări până în 1913*, București, 1914
- ANSJA – Arhivele Naționale, Serviciul Județean Alba
- Ciura 1988 – Iosif Ciura, „Descripțiunea rebelului civil încât același s-a atins satul Bucium”, în *Memorialistica revoluției de la 1848 în Transilvania*, studiu introductiv, ediție, note și glosar de Nicolae Bocean și Valeriu Leu, Cluj-Napoca, 1988, p. 164-166
- Cristache Panait 1984 – Ioana Cristache Panait, „Rolul zugravilor de la sud de Carpați în dezvoltarea picturii românești din Transilvania (secolul al XVIII-lea – prima jumătate a secolului al XIX-lea)”, în *Studii și cercetări de istoria artei. Seria Artă plastică*, tom 31, 1984, p. 66-88
- Diciu 2002 – Paul I. Diciu, „Ziaristul piteștean Ioan G. Valentinianu (1834-1898) și evenimentele istorice din anii 1848-1900”, în *Argesis. Studii și comunicări. Seria Istorie*, tom. XI, 2002, p. 477-485
- Dumitran 2012 – Ana Dumitran, „Pictura românească în județul Alba până la mijlocul secolului al XIX-lea. Demersuri pentru o bază de date”, în *Patrimonium Apulense*, nr. XII, 2012, p. 7-387
- Iliescu 1991 – Ion Iliescu, „Omagiul bibliofil unui alt luceafăr”, în *Carpica*, XXII, 1991, p. 97-99
- Maciu 1957 – Vasile Maciu, „Activitatea istoriografică a lui C. D. Aricescu”, în *Studii și articole de istorie*, II, 1957, p. 495-550
- Matei 2011 – Pamfil Matei, „Andrei Bârseanu în slujba culturii românești. Indice biobibliografic, cronologic”, în *Cibinium*, nr. 11, 2011, p. 45-56
- MNUAI – Muzeul Național al Unirii Alba Iulia
- Neamțu 1980 – Gelu Neamțu, „Ecatarina Varga în istoriografia românească”, în *Crisia, Muzeul Țării Crișurilor*, nr. X, 1980, p. 115-144
- Neamțu 2010 – Gelu Neamțu, „Religia română” în *Transilvania*, Cluj-Napoca, 2010
- Opriș, Bodea-Bonfert, Porumb 2001 – Ioan Opriș, Mihaela Bodea-Bonfert, Marius Porumb, *Monumente istorice de pe Valea Arieșului*, București, 2001
- Pascu 1944 – Ștefan Pascu, *Din răsunetul procesului memorandist în masele populare*, Sibiu, 1944
- Popescu 1962 – Dumitru Radu Popescu, „În lumea Arhanghelilor”, în *Steaua*, Cluj, an XIII, nr. 9, septembrie 1962, p. 23-29
- Porumb 1998 – Marius Porumb, *Dicționar de pictură românească din Transilvania (sec. XIII-XVIII)*, București, 1998
- Porumb 2003 – Marius Porumb, *Un veac de pictură românească din Transilvania (secolul XVIII)*, București, 2003
- Rustoiu 2023 – Ioana Rustoiu, „Un lucru prețios pe sama bisericeii, un picur viu în marea de frați greco-orientali ce ne înconjoară”. Tablourile episcopilor Inochentie Micu Klein și Ioan Bob pictate de Octavian Smigelschi pentru biserica din Bucium-Șasa”, în *Sub semnul artei. Studii în onoarea academicianului Marius Porumb la 80 de ani*, Cluj-Napoca, 2023, p. 565-583
- Șematism 1906 – *Șematismul veneratului cler al Archidiecesei Metropolitane Greco-Catolice Române de Alba Iulia și Făgăraș pe anul 1906*, Blaj, 1906